

KULTÚRA

ROČNÍK XIII. – č. 14

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

14. JÚLA 2010

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,00€

Je po voľbách. Jedni sú s ich výsledkom spokojní, iní zasa nie. Tak je to asi vždy. Na úvod položím jednu otázku: Aký je rozdiel medzi hodnotou a cenou? Kto by odpovedal, že žiadny, tak sa asi mylí. Za istých okolností to, čo sa nám zdá rovnaké, môže byť veľmi rozdielne. Predstavme si človeka, ktorý stroskotá na mori a dostane sa na pustý ostrov. Má na ruke prsteň s drahým diamantom, ktorý má obrovskú hodnotu. V novej situácii sa však stáva bezcenný. V rovnakej situácii však obrovskú hodnotu nadobúda bochník tvrdého chleba. V civilizovanom svete má hodnotu dvadsiatich centov, ale na pustom ostrove má cenu briliantu. Okolnosti spôsobujú, že hodnotné veci nemusia mať žiadnu cenu a veci takmer bez hodnoty sa stávajú cenné.

Pochybná optika

ŠTEFAN KOVÁČ

Aj v živote za istých okolností má obrovskú cenu ten, kto inak nemá veľkú hodnotu. Myslím tým na voliča. Počas štyroch rokov je ako občan bezvýznamným bežcom na šachovnici života, no pred voľbami sa mení na kráľa, ktorému sa všetci klaňajú a o jeho hlas prosia. A vieme prečo. Lebo tento štyri roky bezvýznamný občan môže vo voľbách rozhodnúť o politickom bytí či nebytí tých, ktorí chcú štátu a jeho občanom slúžiť, teda - vládnuť.

V posledných parlamentných voľbách dal spomínaný bezvýznamný občan a na jeden deň volič dôležitú červenú vládnej koalícii a zelenú bývalej opozícii. V skutočnosti dal ešte zelenšiu vládnej ľavicovej strane, ale tá nedokázala nájsť politických partnerov pre utvorenie vlády. Pravicové strany zhodne a pevne deklarovali, že doteraz vládnucou ľavicou nepôjdu nikdy a za žiadnych okolností. Zároveň sa tak štyrom pravicovým subjektom otvorila reálna možnosť vytvoriť novú vládu.

Katolícki biskupi v pastierskom liste pred voľbami povedali, že účasť na voľbách je „povinnosťou svedomia“. Vyzvali veriacich, aby „nepodľahli malomyseľnosti z doterajších skúseností“ a voľby vnímali ako „novú príležitosť“ na zmenu. Podľa biskupov je potrebné, aby politici budúcej vlády presadzovali „spravodlivosť, pokoj, sociálne istoty, právnu ochranu jednotlivcov, rodín i ekonomických subjektov“. Bol som pri tom, keď na stretnutí s biskupmi a náboženskými predstaviteľmi vyzval predseda vlády cirkevné authority, aby sa k voľbám vyjadrovali „slobodne, zodpovedne a nestranné“. Arcibiskup Zvolenský v reakcii na túto výzvu pred všetkými deklaroval vôľu Katolíckej cirkvi v tom duchu, že sa Cirkev k voľbám vyjadrovať nebude. Vtedy som nevedel pochopiť, prečo by sa nemala vyjadriť slobodne, zodpovedne a nestranné k takej dôležitej spoločenskej udalosti. Teraz neviem pochopiť, prečo sa vyjadriala tak, ako sa vyjadriala. S akcentom na stránčku objednávku. Je nanajvýš zaují-

Snímka: Ján Motulko

mavé, že v Trnavskej arcidiecéze sa spomínaný pastiersky list na nariadenie arcibiskupa Bezáka nečítal. Pritom netvrdím, že poznám pravú príčinu takéhoto konania.

Pri všetkej úcte k biskupom si osobne nemyslím, že ísť voliť je povinnosťou svedomia. Považujem to za výsostné právo v demokratickej spoločnosti. Také výsostné, že človek - občan toto právo môže slobodne využiť, alebo sa ho zrieknuť. Dávať to výhradne do akejsi morálnej oblasti nie je celkom správne, lebo voliť by mohlo znamenať cnosť a nevoliť hriech. Takto to skutočne nie je. Je to v prvom rade o slobodnej voľbe a využití svojho práva alebo jeho slobodnom odmietnutí. Pritom je zaujímavé, že približne v rovnakých udalostiach sa náboženský predstavitelia správajú rozlične. Napríklad pri posledných prezidentských voľbách. Nikde som vtedy nezachytil, že voliť prezidenta je povinnosťou svedomia. Asi vieme prečo. Lebo obaja prezidentskí kandidáti neboli, podľa nich, dosť dobrí a vhodní, aby ich veriacim pod ťarchou svedomia odporúčali.

Čo sa týka tých spomínaných spoločenských hodnôt, žiadna vláda doteraz ich nenaplnila tak, ako to pred voľbami sľubovala. Neurobila tak ani teraz odchádzajúca vláda. Pý-

tam sa len tak sám pre seba, prečo by som mal byť taký naivný a uveriť, že teraz sa všetko zmení. Hoci si to prajem, som dosť skeptický, ale počkám si, veď uvidíme.

V tejto súvislosti si s dojatím aj obdivom spomínam na svoju matku. Počas novembrových udalostí roku 1989 hlboko v noci spala a ja som s nadšením pozeral revolučné udalosti v Bratislave. Do očí sa mi tlačili slzy vďačnosti a nádeje slobodného sveta. Keď sa prebudila, povedala mi: „Prosím ťa, čo nejdeš spať?! Myslíš si, že títo budú lepší ako tí, ktorých zhadzujú?“ Neveril som svojím ušiam a nevedel som pochopiť, ako môže niekto, najmä moja vlastná matka, takto hovoriť. Nevedel som pochopiť, lebo som nemal jej nadhľad a životné skúsenosti. Paradoxom je, že dnes už niečo také mám a som na tom rovnako. Tiež neviem pochopiť...

Okrem biskupov sa aj akási skupinka spišských kňazov verejne obrátila s výzvou na veriacich, aby volili svoju stranu, čiže KDH. Keď sa im mediálne vytklo, že to nie je s kostolným poriadkom, aby sa Cirkev takto verejne a jednostranne vyjadriala, bránili sa, že to neurobili ako kňazi, ale len ako občania. A v tom je skutočný problém!

(Pokračovanie na 3. strane)

Jeden z lídrov rokujúcej štvor- či skôr šesťčlapej slovenskej vládnej hviezdičky na európskom nebi nazval túto - údajne jedinou možnú - koalíciu vládou zahraničnej zodpovednosti. Až mi dych vyrazilo od údivu, ako pekne eufemisticky sa dá povedať, čo každý normálny človek chápe skôr pod zrozumiteľnejším pojmom - diktát. Ide teda už o štvrtú vládu (1994, 1998, 2002, 2010), ktorá úplne „zodpovedne“, no najmä ochotne robí zo Slovenskej republiky protektorát. A že to s tým protektorátom myslí vážne, dáva aj patrične najavo. Stačí si prečítať budúci vládny program. Hamburger ako z amerického rýchleho občerstvenia, prekladaný záujmami a tézami stúpcov „otvorenej spoločnosti“ na sorosovský spôsob.

Je po voľbách, (ne)zvykajte si

TEODOR KRIŽKA

Skúste si predstaviť takúto otvorenú spoločnosť zrozumiteľnejšie, napr. ako otvorenú spáľňu u vás doma. Čo by ste na návrh nezamykať byt, či dovoliť susedovi, aby smel chodiť po vašej spálni, povedali istému Pavlovi Schmittovi z dolného poschodia? Hneď by vám bolo jasné, že ide o riadnu prasačinu. Tak prečo toľko ľudí naletí na vulgárnu predstavu o prežitých národných štátoch? Načo si potom toľko ľudí stavia dvojmetrové múry okolo svojich pozemkov? Pred čím sa cítia v nebezpečenstve? Ak je v nebezpečenstve súkromná osoba na ulici, o čo menej je vo svete plnom intríg, megapodvodov, manipulácií, vojen v nebezpečenstve autochtónny národ?

O čo menej je v takomto svete v nebezpečenstve morálka človeka a spoločnosti?

Nepozývam nikoho dvíhať okolo Slovenska dvojmetrový múr, akými sa od sveta chudoby ohradujú zbohatlíci. Božechráň. Vyzývam Slovensko chrániť pestovaním kultúrneho vedomia, vedomia koreňov, vlastnej identity, mravnosti opretej o pevné základy Desatora.

Spišskí kňazi vyzývali katolíckych voličov, aby odovzdali svoj hlas KDH. Dnes už hádam niektorí z nich pochopili, že z ich očakávaní táto strana nevie splniť nič. Ja by som sa odvážil povedať, že nič splniť ani nechce. Keby totiž boli pre lídrov KDH prioritou otázky svedomia a životy nenarodených detí, ako by sa očakávalo, nevymenili by ich za blaho, že sa nateraz neuskutoční dekriminálnizácia marihuany a legalizácia homosexuálnych partnerstiev. Naostatok, v týchto a iných otázkach už prezident musí vyhlásiť referendum, takže KDH sa nadobro stáva stranou Pontského Piláta.

Nie som nijaký milovník Smeru, no so stúpcami dekriminálnizácie marihuany, ako sa opäť pekne eufemisticky nazýva legalizácia mäkkých drog, by som si za rokovací stôl nesadol, aj keby zajtra mali byť predčasné voľby.

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

Nadarmo budete stavať kostoly, dávať duchovné cvičenia, zakladať školy, všetka vaša práca a vaše úsilie vyjdú navnivoč, ak nebudete schopní vládnuť zbraňou spôsobilou na útok aj na obranu - vernou a rýdzou katolíckou tlačou... Priniesol by som akúkoľvek obeť, svoj prsteň, pektorál i sutanu by som vložil do zálohy, len aby som mohol podporiť katolícky časopis.
sv. Pius X.

Je po voľbách, (ne)zvykajte si

(Dokončenie z 1. strany)

Každému zdravému úsudku je totiž nad slnko jasné, že dekriminalizácia je iba prvý krok k legalizácii. Naopak, ocenil by som Ficov vzor voči obrovskému tlaku eurosocialistov vo veci legalizácie homosexuálnych partnerstiev, dokonca aj napriek hlasom zvnútra vlastnej strany. A veru neodvážil by som sa partnerstvo s liberálmi ospravedlňovať údajným rozkrádaním bývalou vládou. Je to chabý a falošný argument, ak si spomenieme na vyjadrenia predstaviteľov KDH pred štyrmi rokmi na adresu terajšieho najsilnejšieho partnera SDKÚ-DS. Veď politik musí mať na stole správu Slovenskej informačnej služby nielen z ostatných štyroch rokov, ale aj z ôsmich rokov Dzurindovho vládnutia. V tejto správe (správach) sa nedvojzmyselne píše o korupcii, klientelizme a tunelovaní.

Ale čo sa čudovať, veď skoro všetko, v mene čoho subjekty novej koalície dostali hlasy, vzápätí popreli. Údaje v mene kompromisu. To je však iba ďalší eufemizmus pre vôľu po moci a najmä po finančných tokoch z eurofondov. Bezprecedentný je v tomto ohľade fakt, že si vládne strany údajne natoľko dôverujú, že odmietli princíp krížovej kontroly cez štátnych tajomníkov. A to v situácii, keď ministrom kultúry sa stáva predstaviteľ komerčného elektronického média, nehovoriac o ďalších pánoch podnikateľoch na rozhodujúcich postoch. Ale čo už, veď je nad slnko jasné, že cieľom ozdravenia kultúry je najmä oslabenie verejnoprávných médií, likvidácia umeleckých fondov a pod.

Už sa teším na tú objektivitu tretieho sektora a médií, ako budú denne poukazovať na konflikty záujmov, i ako im na to poskytnú priestor superobjektívne médiá. V skutočnosti to bude úplne inak. Tretí sektor bude sice vystupovať, ale s cieľom presne opačným, nie aby poukazoval na korupciu a klientelizmus, no aby ich zahmlieval. Nebude ani „sýčať“ ani „bublať“, len vypúšťať vonný dym. A rovnako sa teším na ďalšiu etapu čiernej mágie kňaza Antona Srolca a spol., ktorú pred voľbami vykonávali nad portrétom Roberta Fica. Som zvedavý, koho si tentoraz na svoje voodoo vyberú.

Hovorí sa, že politika je panské huncútstvo. Veľmi dobre chápem, že Slovensko neexistuje vo vzduchoprázdne a že sa z neho v liberálnom mori nestane ostrov kresťanstva. Ale práve preto nechápem morálne oprávnenie kresťanskej strany, ktorá kvôli zmluve o výhrade vo svedomí vystúpila z bývalej vlády, aby si dnes vybrala dokonca partnerstvo s liberálmi, ktorí sú z kresťanského hľadiska stokrát horší ako Dzurinda.

Ján Figel' vie pekne, priam učebnicovo rozprávať o mravnosti a kresťanských hodnotách vo všeobecnej, univerzálnej rovine. Keby sa stal kňazom, zaiste by som chodil na jeho sväté omše. No ak prehovorí o konkrétnych rozhodnutiach, o ich aplikáciách v praxi, akoby som počúval inú osobu. Žeby sa dobre podučil od Václava Havla, ktorý tak miloval pravdu, až nakoniec dokázal milovať iba seba? Alebo sa učil od západoeurópskych kresťanských demokratov v Bruseli, pre ktorých je kresťanstvo menej ako pre futbalistu prepotený dres?

Šesťčipá politická zostava nemôže mať nijaké dlhé trvanie. Neudrží ju pokope ani zahraničný diktát. Každý z jej partnerov má totiž vo vrecku odistený granát. SDKÚ čaká pokračovanie mocenského boja o to, čo nakoniec zostane z jej názvu, či slovičko demokratický alebo kresťanský, alebo či z neho nezostane žiadne. Personálne sa to premietne do zápasu, kto vlastne bude vládnuť. Či predseda strany ako minister podriadený predsedníčke vlády, alebo predsedníčka vlády bez politickej moci. SaS je odistený granát sám osebe a rozbuškou na ňom je ďalší eufemizmus Obyčajní ľudia. Most-Híd by sa skôr mohol volať Most-Hád, lebo štvorica predstaviteľov OKS, ktorú si Béla Bugár ohrial na prsiach, je v tomto smere notoricky známa. No a čo KDH? Jeho volebný program SME CESTA vtipný človek trefne a viacvýznamovo poopravil na presnejšie SME CESTA BEZ SMERU. Do parlamentu sa na jeho kandidátke prekrúžkovali do popredia politici liberálneho myslenia v duchu saleziána Červená či odskočeného kňaza Kocúra, prípadne celého Teofóra dovedna. To azda ani komentár nepotrebuje.

Keď som si prečítal, že voľby roku 2014 sa budú môcť uskutočniť aj pomocou internetového hlasovania, zalomil som rukami. Obávam sa, že to budú posledné voľby tejto kamuflovanej kresťanskej demokracie a definitívny nástup tyranie proti prirodzenosti. A tak sa iba spýtam, či KDH vôbec vzniklo, aby bránilo záujmy kresťanov, alebo jeho cieľ bol opačný - paralyzovať väčšinové katolícke obyvateľstvo „tejto krajiny“, ako tzv. pravíčoví politici päťkrát za minútu častujú našu slovenskú vlasť...

Odpoveď na túto otázku už pre seba poznám. Nevyslovím ju, lebo určite by som sa rozplakal. Vy si ju preto sformulujte sami.

Je po voľbách, (ne)zvykajte si.

TEODOR KRIŽKA

Vážený pán Figel',
predseda KDH!

So znepokojením sledujeme ničím neospravedlňiteľné rokovania s koalíciou nestabilných politických subjektov, ktorým Kresťanskodemokratické hnutie dáva legitimitu vládnuť na úkor duchovnej obnovy Slovenska. Stačí si prezrieť súpis jednotlivých osôb v nevyočítateľnej liberálnej strane SaS, ale aj v Moste-Híd či SDKÚ-DS, a aj laikovi bude nad slnko jasnejšie, že to nie je koalícia o hodnotách, ako sa chce deklarovať, toľž o hodnotách, ktorých by ste mali byť hlavným reprezentantom a obhajcom.

Príležitosť schváliť v koalícii so Smerom a s tichou podporou SNS zmluvu s Vatikánom, kvôli ktorej KDH pred štyrmi rokmi vystúpilo z vlády, a prijať zákon na obranu nenarodených, stojí za akúkoľvek obeť. Toto je priorita a najvyšší záujem Slovenska. Preto Vás žiadam v mene troch tisíc čitateľov nášho časopisu, aby ste skôr poslúchli hlas svedomia, než hlas politického kalkulu.

Som presvedčený, že premrhanie tejto historickej šance sa prasto odpustiť nedá.

Nie je to nijaká výstraha, skôr prosba. Záleží od Vás, ako s touto šancou naložíte, no obávam sa, že to bude začiatok konca KDH a jeho nasledovanie Mečiarovho odchodu do minulosti.

S úctou

TEODOR KRIŽKA
básnik, vydavateľ a šéfredaktor Kultúry

Milý pán inžinier,
vážený predseda KDH,

obraciam sa na Vás ako na priateľa môjho priateľa Dr. Paľka Mačalu, CSc., s ktorým sme nedávno absolvovali návštevu u pána rektora KU v Ružomberku, profesora T. Zasepu. Pán rektor kvitoval, že na Slovensku ešte vládne kresťanský duch a bolo by dobré ho ešte aj zodpovedne zveľaďovať. Nádej v tomto zmysle sa vyslovila aj v súvislosti s Vaším menom. Veď ak je naše Slovensko kresťanské a myslíme tým aj katolícke, je celkom namieste, že má aj kresťanskú stranu. Lenže mám obavu, aby i túto našu slovenskú kresťanskú stranu nestihol osud niekdajšej kresťanskodemokratickej strany Talianska, ktorá pod vedením jej predsedu Alcida de Gasperiho rozvíjala bohatý kresťanský program, no pred niekoľkými rokmi musela zo svojho názvu vypustiť označenie kresťanská a odvtedy viac než 15 rokov nesie označenie len ako Partito popolare. Tieto obavy, a nielen moje, sú namieste, keď pozorujeme, ako sa chcete spoliehať so stranami, ktoré v boji proti kresťanstvu s oveľa rafinovanejšou taktikou nahrádzajú ateistický bolševizmus. Veď iba vďaka tomuto liberalizmu aj naša STV, resp. aj Markíza, o iných už ani nehovorím, čo po pár náboženských programoch vysielajú aj také oplzlosti, čo by si v časoch komunizmu neboli mohli dovoliť. A to predstavuje strana SaS na čele s jej extra liberálnym koryfejom a najnovšie aj strana SDKÚ, ktorá sa spolčovala tiež aj s liberálmi, ibaže na jej čele nebol šéf až takého liberálneho razenia, akou je súčasná jej „volebná líderka“ a nádejná šéška. Prosím Vás, aby ste sa dobre zamysleli, čo sa chcete dopustiť. Osobitne mi ide o záchranu jedinej kresťanskej strany na Slovensku, ktorá sice podlieha dosiaľ z katolíckeho hľadiska netradičnej orientácii, ako je kozmopolitizmus, do značnej miery nadnárodne chápané kresťanstvo s prvkami úchyľkarskeho fundamentalizmu, o čom som písal v KULTÚRE k nedávnomu výročí Katolíckych novín pod názvom Zápas o Katolícke noviny - úvaha post jubilejná. No to sú veci, ktoré s kresťanskou trpezlivosťou a dôslednosťou je možné postupne korigovať, len sa obávam,

Aspoň pre históriu

Už je minulosť zápas mnohých desiatok rozvázných ľudí, ktorí sa pokúsili upozorniť Jána Figela, predsedu KDH, na riziká účasti jeho strany v koalícii, ktorá sa napriek heterogénnosti a antagonizmom programov jej jednotlivých subjektov rozhodla spoločne vládnuť. Ak si spomenieme meganegatívnu kampaň fakticky všetkých médií proti bývalej vládnej koalícii, osobitne proti predsedovi Smeru Robertovi Ficovi, ktorá miestami mala charakter čiernej mágie (na internetovej stránke Týždňa Anton Srolec škrtať červenou farbou portrét predsedu Smeru a iní ho dokonca roztrhali!), jeho postoj nemožno považovať za známku charakteru, ale ako výsledok strachu. Aspoň na pamäť týchto varovaní prinášame niekoľko z nich.

Či po ďalšom sklamaní prívržencov tejto strany bude vôbec šanca takúto stranu ešte obnoviť. Veď v porovnaní s Talianskom takýchto „populárnych partíí“ máme už neúrekom. Pán inžinier, držím Vám palce, aby ste ani Vy osobne politicky neprijemne „nezaorali“, a najmä, aby naša kresťansko-katolícka vec neutrpla to najhoršie fiasko! - Sapienter sat!

JURAJ CHOVAN-REHÁK
literárny historik a muzeológ a bývalý šéfredaktor Katolíckych novín

Vážený pán Figel'!

Dostala som mail so stanoviskom šéfredaktora Kultúry - ku koalícii

KDH so stranami, ktoré (azda okrem Bratislavy) majú minimálnu podporu Slovákov v iných regiónoch našej republiky. Pripájam sa k stanovisku významného básnika a šéfredaktora časopisu Kultúra, p. Teodora Križku, ktorý v časopise i svojou osobnosťou vytrvalo a úporne bráni národné záujmy Slovákov.

Svojím podpisom vyjadrujem s ním plný súhlas a prosím o zváženie vstupu KDH do

koalície, ktorá nielenže nemá budúcnosť, ale svojimi politickými a morálnymi cieľmi je mimo záujmov kresťanov Slovenska.

TERÉZIA URSÍNOVÁ
muzikologička a hudobná kritička

Vážený pán Figel',
predseda KDH!

Dostali sme e-mail so stanoviskom šéfredaktora Kultúry - ku koalícii KDH so stranami, ktoré (azda okrem Bratislavy) majú minimálnu podporu Slovákov v iných regiónoch našej republiky.

Pripájame sa k stanovisku významného básnika a šéfredaktora časopisu Kultúra, p. Teodora Križku, ktorý v časopise i svojou osobnosťou vytrvalo a úporne bráni národné záujmy Slovákov.

Svojím podpisom vyjadrujeme s ním plný súhlas a prosíme o zváženie vstupu KDH do koalície, ktorá nielenže nemá budúcnosť, ale svojimi politickými a morálnymi cieľmi zásadným spôsobom odporuje hodnotám a záujmom kresťanov Slovenska.

DANIEL KRAJČER ST.
ANNA KRAJČEROVÁ

Kresba: Andrej Mišanek

UPOZORNENIE

Najbližšia Kultúra číslo 15 vyjde s dátumom 15. september 2010

Pochybná optika

(Dokončenie z 1. strany)

Keby niektorý kňaz tvrdil, že je kňazom iba pri oltári a mimo chrámu je obyčajný človek - občan, tak títo istí kňazi by ho zasypali dogmatickými poučkami a kódexovými paragrafmi o tom, že kňaz je kňazom vždy a všade. A mali by pravdu. Kňazská ordinácia skutočne platí vždy a všade. Len sa mi nevidí, že neplatí vtedy, keď sa to niekomu utilitárne hodí a zapadá do jeho pochybnej politickej hry. Jednoducho povedané, či v chráme, alebo mimo chrámu, biskup a kňaz nikdy nehovorí len ako občan, aj keby ako veľmi chcel.

Akákoľvek dišputa o tom, či môže kňaz verejne hovoriť len ako občan, mi pripomenula kauzu s maďarským prezidentom, ktorému Slovenská republika neumožnila vstup na naše územie. Maďarská strana argumentovala, že ich prezident príde k nám len ako súkromná osoba. Naša vláda tento argument odmietla. Aj Európska komisia jej dala za pravdu, keď potvrdila, že žiadny prezident suverénneho štátu nemôže prísť na územie iného suverénneho štátu ako súkromná osoba. Veľmi sa divím, že cirkevné authority nezaujali podobné stanovisko k tvrdeniu spomínaných spišských kňazov o tom, že ich výklad je prinajmenšom dubiózny a osobne si myslím, že úplne mylný.

Absolútnou kuriozitou je postoj rehoľníka Jozefa Červeňa, výpomocného duchovného na východe Slovenska. Tento salezián pravdepodobne nemohol spávať pre potenciálne nebezpečenstvo vytvorenia koalície Smeru a KDH. Všetkých, ktorí horlivo za tento model a tlačili na predsedu KDH Figeľa, rehoľník Červeň nazval „fanatickými kresťanmi“ a predsedu KDH vyzval, aby odolal ich „talibanistickým tlakom“. Dokonca sa tento pán salezián na svojom blogu vyjadril, že dobré vzťahy medzi Ficovou vládou mala Cirkev len pre „senilitu biskupov“. Zajímalo by ma, či by si tento „fenomenálny analytik“ dovolil to isté verejne tvrdiť aj o pápežovi, ktorý sa tiež snaží o dobré vzťahy so všetkými ľuďmi, národmi i náboženstvami. A za túto hodnotu si s kadekým musí podať ruku a zasadiť za okrúhly stôl.

KDH dostalo od Smeru lákavú ponuku. Okrem ministerských kresiel, viacerých ako v štvorkoalícii, malo šancu prijať ponuku na legislatívne sprísnenie potratového zákona a doriešenie rámcovej vatikánskej zmluvy o výhrade svedomia. Vraj z morálnych a principiálnych dôvodov túto lákavú ponuku odmietlo. Verejne deklarovalo, že odchádzajúca vláda štyri

roky v tejto oblasti nič neurobila a rozhodlo sa pre vernosť koalícii, s ktorou musela urobiť aj v týchto principiálnych otázkach zásadné ústupky. Pravdepodobne na ďalšie štyri roky sa v tejto oblasti tiež nič neurobí. Budú už s takýmto riešením spokojní spomínaní spišskí kňazi aj s profesorom Dudom, ktorí nie ako kňazi, ale ako občania dúfali, že pravica bude voči cirkevným otázkam ústretivejšia ako ľavica? Budú s takýmto postojom predstaviteľov KDH spokojní ich voliči?

Obávam sa, že sú už teraz z toho rozčarovaní a sklamaní. A nielen obyčajní veriaci. Obávam sa aj iného. Ak spojenie s liberálmi, ktorí sa netajili svojimi pre Cirkev problematickými postojmi registrovaných partnerstiev či dekriminalizácii marihuany a iných podobných sporných tém, by bolo pre KDH výhodnejšie ako koalícia so Smerom, tak mi z toho vychádza to, čo sa bojím aj pomenovať. Že nenávisť k Smeru alebo k jej predsedovi by bola silnejšia ako kresťanská láska, ľudská dobrota, vzájomná úcta a politický pragmatizmus. Len dúfam, že sa mylím.

Na margo pred voľbami KDH takej veľmi proklamovanej a po voľbách odsunutej kauzy výhrady vo svedomí mám jednu neprijemnú otázku. Ako túto výhradu vo svedomí zachováva samotná Cirkev vo svojom vnútri? V rámci hierarchickej poslušnosti je úplne irrelevantnou hodnotou a zdá sa, že to nikoho netrápi. Tým chcem iba povedať, že by sme mali byť dôslední a úprimní. Keď výhradu vo svedomí, tak vždy, všade a pre každého. Keď pre veriacich, tak aj pre teológov aj obyčajných kňazov.

Som presvedčený, že Cirkev musí komunikovať s každým, komu volič odovzdal mandát vládnúť. Ona totiž, na rozdiel od politikov, vníma človeka ako Božie dieťa, osobu a originál. Nesmie sa však dať spútať optikou jednofarebného vnímania sveta, akou sa prezentovali našej verejnosti spomínaní spišskí kňazi či saleziánsky výpomocný duchovný. Otázka stojí tak, či to, o čom je súčasná politika, je vzácnym diamantom bez hodnoty, alebo tvrdým, nezaplátateľným chlebom v núdzi.

Vážim si čitateľa, preto neponúkam odpoveď. Namiesto nej želim novej vláde, aby bola dobrou vládou, úspešnou a poctenou pre všetkých obyvateľov Slovenska. Veľmi rád by som sa vo svojom skepticizme mylil a vôbec sa za to nebudem hanbiť. Pre pokoj, radosť a dobro nás všetkých.

ŠTEFAN KOVÁČ

Otvorený list kňazovi Červeňovi

Vážený pán farár, rozhodol som sa Vám poslať otvorený list ako reakciu na váš blog Na Figeľa tlačia fanatickí „kresťania“. Nemejme sa, ani neplačme, pretože viem, že kríza katolíckeho kňazstva trvá už od II. Vatikánskeho koncilu. Viem aj to, že kňazi, teda väčšina z nich, prijala liberálne zmysľanie západného typu. Ale váš posledný blog ma nenechal chladným, hlavne preto, že ste to písali ako katolícky kňaz. Je to smutné, keď za Katolícku cirkev, za jej sväté práva a za ochranu života bojuje mladá žena a Vy, kňaz, ku ktorému, ako k „druhému Kristu“ zhládajú oči všetkých veriacich, na ňu plujete a je Vám z nej nanič. Vám je nanič z toho, čo Jana Tutková robí. Nemôžem povedať o Vás to isté, lebo ste kňaz. Je však žiaduce spomenúť slová sv. Terézie z Avily: „Cesta do pekla je vydláždzená nespočetnými hlavami kňazov a biskupov...“ Nevieťm teda, kto sa zapredal diablu, ak Jana Tutková hovorí o presadzovaní katolíckych požiadaviek a vy obhajujete demoliberálne mantry o spravodlivom súd-nictve, lepšej a slušnejšej spoločnosti a boji proti korupcii. Jana Tutková stavia na skale, to jest na základe, ktorým je úcta (verejná) k životu. Nechcem však rozoberať Janu Tutkovú, ale Vás, respektíve vaše kňazstvo. Ste rímskokatolícky kňaz. Ja som dostal také katolícke vzdelanie, v ktorom som sa učil, že kňaz je Kristov bojovník a za každých okol-

ností bude obraňovať katolícku vieru. Vo vašom prípade to nie je jednoznačné. Z Vašich blogov mám skôr pocit, že ste viac sociálny pracovník. Aký príklad dávate Vaším zverencom vo Vašej katolíckej misii, keď jednoducho uverejňujete v protikatolíckom médiu články, ktoré svojím obsahom nezodpovedajú názorom katolíckeho kňaza? Katolícky kňaz obhajuje ako slušnú alternatívu v politike osoby, ktoré nemajú problém s registrovaným partnerstvom, ďalšou liberalizáciou potratov alebo rozšírením drogového správania v spoločnosti. Ak by som bol Váš farník, mal by som s Vaším svedectvom pre Krista veľký problém. Argumenty a tézy, ktoré vyslovujete v blogu, boli odsúdené bl. Piom IX. v dokumente Syllabus otvorene a explicitne aj v encyklikách Jána Pavla II. Viete, ak Vy o niekom poviete, že je fanatický kresťan katolík a talibanec, to je to isté ako keby František Šebek povedal na Štefana Hribu, že je fanatický sionista a židofil alebo Michal Havran ml. povedal na Eduarda Chmelára, že je fanatický ateista. Najviac ma však udivuje, kde je Váš biskup a prečo Vám ešte nezakázal verejne písať? Ešte pred 50 rokmi sa to bežne robilo a kňazi mali určitú rukoväť odkiaľkam. Mój list berte v duchu hesla: milovať bludára, nenávidieť blud.

S katolíckym pozdravom

JURAJ SIROTNÝ

Nežičlivci Európskej únie pleťujú. Podľa nich EÚ má problémy, s ktorými si nevie dať rady. EÚ označujú za experiment s nejasným koncom. Škodoradostne sa tešia, že únia nevie dostatočne čeliť dosahom krízy. Jeden z členov eurozóny, Grécko, sa dostal na hranicu, ktorá hrozí štátnym bankrotom. Ďalší môžu prísť na rad. Euro sa prepadlo o štyri roky dozadu. V máji 2010 sa euro predávalo za 1,223 dolára. Také slabé bolo v apríli 2006. Podľa euroskeptikov vraj únii hrozí zruštenie.

Také a podobné horekovanie nad úniou prichádza najmä od tých, ktorí sa najviac pričínili o to, aby sa únia do problémov dostala. Euroskeptici radia euronadšencom v Amerike a Ázii, ktorí sa chcú učiť od Európy, aby to nechali tak, lebo nastáva smrť krásneho európskeho sna. V USA

JOZEF MIHALIK

Sen o Európskej únii bledne?

konzervatívni opoziční politici varujú, že súčasný údajný „socializmus“ praktizovaný v EÚ, Ameriku zrujuje. V únii rastie počet tých, ktorí hovoria o politickej kríze Európy a nevedomujú si dostatočne, čo to môže spôsobiť.

Navzdory tomu vo svete je stále viac ľudí, ktorí európsky projekt budovania sociálnej únie obdivujú a hovoria o potrebe jeho nasledovania. V USA k nim patria napríklad profesori amerických humanitných univerzít. K obdivovateľom únie sa zaraďuje aj japonský premiér Jukio Hotajama, ktorý navrhuje vytvoriť panázijskú menu podľa vzoru eura. V Ázii sa už dlhšie zaoberajú myšlienkou formovať Ázijskú úniu na spôsob EÚ. V Afrike už funguje Africká únia podľa vzoru EÚ. V ghanskej Akkre sa konal samit Africkej únie (júl 2007), na ktorom zástupcovia 53 členských krajín rokovali o možnostiach posilniť integráciu čierneho kontinentu a podľa vzoru EÚ vytvoriť spoločnú vládu a postupne upevňovať regióny.

K tichým priaznivcom EÚ patrí aj prezident Spojených štátov Barack Obama. Amerika si vďaka Obamovi rieši tiež ekonomické a finančné problémy cestou, ktorá sa k Európe viac približuje než vzdialuje. Obamova reforma finančného systému je toho dôkazom. Reformy znamenajú odklon od dominancie ovplyvňovania ekonomiky Wall Street a London City a prikláňanie sa k stále väčšej účasti štátu pri riešení ekonomických a finančných problémov. Podobne reforma zdravotníctva, ktorú Obama presadil, približuje USA viac k európskemu projektu, než tomu bolo doteraz. Americký režisér Oliver Stone pri premiére svojho filmu, ktorý je pokračovaním slávneho filmu z 80. rokov Wall Street na festivale v Cannes povedal (máj 2010): „Bol som vždy ochotný pripustiť, že je to najlepší a najfunkčnejší systém (americký model kapitalizmu), ale dnes skôr pripúšťam to, že to funkčný systém nie je. Myslel som si, že sa po takom krachu zrúti. Ale on sa nezrútil. Zhoršil sa“ (SME 15. 5. 2010). Americký autor Jeremy Rifkin, ktorý priblížil Američanom atraktivnosť únie, svojho času napísal, že Európa je modelom pre budúcnosť a budovanie únie nazval snom, ktorý sa do nadchádzajúcej éry rozvoja ľudstva hodí oveľa viac.

To všetko euroskeptikom nestačí. Nadalej napomínajú Európu, aby sa prebudila, lebo jej hrozí kríza eurozóny. Strašia, že eurozóna sa posúva k fiskálnej únii na úkor straty suverenity členských štátov a drastických škrtov v rozpočtoch. Ponúkajú „lepší variant“, nechať slabšie členské štáty skrachovať a umožniť im z eurozóny odísť. Únii predpovedajú, že stráca šancu stať sa jedným z hlavných hráčov vo svete. Pripomínajú slabý vý-

sledok na samite o klimatických zmenách v Kodani, neuctivo sa vyjadrujú o schopnostiach prezidenta Európskej rady a spochybňujú úsilie únie vybudovať európsku diplomaciu s „úradníckou“ Ashtonovou s dôvetkom, že európsky projekt sa pohybuje s klimatickým tempom, pretože nemá dostatok schopných lídrov.

Napriek neúnavej kritike neprajníkov únie a neželateľného vplyvu obávanej finančnej loby, ktorá sa mieša do agendy únie, EÚ funguje a európsky projekt si svoje zámery uskutočňuje. Po zdlhavých rokovaniach okrem iného Európska komisia, Rada Európy a Európsky parlament sa dohodli o diplomatickej službe. Môže začať fungovať už v zime 2010. Postupne diplomatickú službu bude vykonávať asi 7-8 tisíc pracovníkov na asi 140 ambasádach únie. Únia na sa-

v prípade brzdzenia či nepodpísania obranného valu môžu opäť hroziť špekulatívne útoky na euro. Tlač v Európe zviditeľnila Slovensko tým, že písala, ako obranný val Slovensko brzdí. Bolo by chybou, ak by sa pravicová koalícia pričínila svojím správaním o spochybnenie dôveryhodnosti krajiny v očiach Európy.

Slovensko je príliš malá krajina na to, aby mohla projekt obranného valu zvrátiť. On totiž vyjadruje aj zažehňavanie strachu z možného krachu, ktorý by mohol explodovať v globálnej ekonomike, vrátane USA. Napríklad v súčasnosti v Spojených štátoch zhruba jedna tretina amerických podnikov, ktoré bojujú o prežitie, čerpá krátkodobé pôžičky z európskych bánk.

Trend z obáv a strachu treba utíšiť záchrannými akciami vo forme

medzinárodnej pomoci aj za cenu obetí. Akútne potrebuje pomoc Grécko. Nechať padnúť krajinu, ktorej splašený trh určil štvornásobnú prirážku (napríklad na portugalský dlhopis, podobne pre grécke dlhopisy a pôžičky) znamená nielen pohromu z obáv zbankrotovania Portugalska či Grécka, ale tiež pre menu v eurozón. V hre je aj to, že badať medzinárodne organizované útoky na euro, ktorým treba predísť. Dôsledkom sú negatívne dosahy na sociálnoekonomickú situáciu v únii a na pokles istôt pre ľudí v Európe. Budovanie európskeho sna môže byť ohrozené. V niektorých štátoch, napríklad v Nemecku, sa hovorí o konci sociálneho štátu. Ak by sa to stalo, išlo by o najväčší omyl v dejinách Európy.

Realita je taká, že európsky sen pre nadchádzajúcu éru rozvoja ľudstva treba postupne naplňať. Treba čeliť rečiam o rozpade európskeho experimentu, ktoré sú iba želaním euroskeptikov za morom aj v Európe. EÚ, ktorá je najväčšou kolektívnou ekonomikou sveta, sa z krízy - ktorú aj podľa amerických prameňov splodila Amerika - zotavuje a oživenie je nádejou na prechod k ekonomickému rastu. Zotavenie a oživenie ekonomiky pociťuje väčšina členských štátov únie. Napríklad tiež Slovensko, ktorého ekonomický rast Eurostat odhaduje, že bude v roku 2010 na úrovni 2,7% a v roku 2011 sa ráta už s rastom 3,6%. Predpoveď OECD je ešte optimistickejšia.

Pravdou je, že rozhodujúca časť Európanov má jednu z najvyšších životných úrovní vo svetovom meradle. Dosah krízy, ktorá sa zrodila v USA a rozšírila sa po celom svete, bol v mnohých prípadoch väčší než v Spojených štátoch, ktoré krízu spôsobili. Aj preto únia hľadá účinnejšie opatrenia voči ničivým dôsledkom krízy na ľudí, firmy a štáty. V Európe by mal k tomu slúžiť mechanizmus Európskeho finančného stabilizačného nástroja (EFES).

Súčasná únia by mala viac ako doteraz pracovať na opatreniach a systémových zmenách, aby vyplnili vákuum po stroskotaní neoliberalnej podoby kapitalizmu a totalitného socializmu (v krajinách bývalého sovietskeho bloku, ktoré sú teraz členmi únie). Nimi by sa malo predísť situáciám, ktoré spôsobila anglo-americká neoliberalná podoba kapitalizmu s jej cyklickými fázami ekonomického vývoja. Ak sa tak nestane, podobná situácia by sa mohla znovu opakovať o 6 až 7 rokov v podobe ďalšej, možno ešte ničivejšej krízy. Snaha hľadať opätovné nastolenie potrebnej ekonomickej dynamiky na základe doterajšej neoliberalných ekonomických teórií a politik je stratou času. Riešením je pokračovať v plnení európskeho sna budovaním sociálnej Európy a sociálnych štátov.

Pritom eurokomisia upozornila Slovensko, že podpis Slovenska na dohode je „veľmi akútne potrebný“. Jedným z vážnych dôvodov bolo, že

Zrod
Slovenského štátu
v kronikách
slovenskej armády.
(Zost. M. Lacko).

Bratislava: ÚPN, 2010

Napriek viac než sedemdesiatročnému odstupu ostávajú udalosti roku 1939, predovšetkým ale vznik Slovenského štátu, historicky i spoločensky stále živou témou. Popri množstve už publikovaných pramenných edícií, vedeckých či memoárových prác, sa stále vynárajú nové a nové dokumenty, ktoré vo viacerých ohľadoch spresňujú či dopĺňajú už jestvujúce poznatky.

Jedným z mimoriadne zaujímavých domácich prameňov, ktoré sa vynorili v ostatných rokoch, sú aj zachované denníky či kroniky útvarov slovenskej armády z roku 1939.

Obdobie rokov 1939 - 1945 sa v čase komunistickej ideológie hodnotilo len spod zorného uhla rezistencie, odboja. Jednostranne sa v ňom vyhľadávali revolučné prvky a stopy „triednych bojov“ - aj tam, kde neboli. Cieľom bolo dokázať, že Slovenský štát (od júla 1939 Slovenská republika) bol pre Slovákov cudzí, nanútený útvar, ktorý jeho obyvatelia nielenže nikdy neprijali, ale voči nemu viedli aktívny odboj. Samozrejme, na čele s KSČ. Ideológia tzv. politickej korektnosti, pozvoľna prerastajúca do novej totality, na komunistické manipulácie v mnohom nadväzuje. Typickým sa stalo jednostranné zúženie 1. SR len na tzv. židovskú otázku, kriminalizácia tohto štátneho útvaru a celková nihilizácia slovenského národného prvku.

Historickým faktom je, že 1. SR bola prvým národným štátom Slovákov v moderných dejinách, i keď vznikala v krajne nepriaznivých podmien-

Nové pramene k počiatkom Slovenského štátu

kach. Proces jej zrodu a etablovania v priebehu roku 1939 na pozadí dokumentov armádnej proveniencie - konkrétne zachovaných kroník jednotlivých útvarov, je námetom aj uvedenej edície. Kroniky dokumentujú činnosť konkrétnej jednotky (formácie) od jej vzniku, organizačného formovania, cez účasť vo vojne s Maďarskom a Poľskom, až do konca roka 1939. Prinášajú cenné informácie o pozadí marcových udalostí nielen v armáde, ale aj v niektorých mestách. Veľa priestoru venujú búrlivým udalostiam 9. až 14. marca, maďarskému útoku na Slovensko, celkovému budovaniu armády a zmenám v priebehu roka 1939, vrátane zmienok o účasti v protipoľskej vojne.

Kroniky boli zhotovené priebežne v roku 1939, najneskôr začiatkom roka 1940, teda len s malým odstupom od opísaných udalostí. Historický obraz doby kronikári podávajú pomerne objektívne, aj keď v niektorých prípadoch im chýba odstup a niektoré pasáže sú poplatné dobovej propagande; iní kronikári zas len ťažko skrývajú svoj subjektívny dištanc od nového štátu.

Na rozdiel od cenzurovanej tlač

podávajú kroniky aj také udalosti, ktoré neboli vo svojej dobe politicky príjemné, napr. nemecké rabovanie na západnom Slovensku v marci 1939, či neúspešný protiútok na maďarské intervenčné vojská 24. marca.

Vznikom Slovenského štátu sa sformovala aj prvá slovenská armáda

v dejinách. Skončilo obdobie českej dominancie v ozbrojených zložkách. Slováci prebrali všetky riadiace funkcie. Obsadili dôstojnícke pozície, naučili sa veliť. Jednou z najzaujímavejších otázok tohto obdobia je aj otázka vzťahu obyvateľstva (resp. príslušníkov armády) k vzniku Slovenského štátu. Zdá sa, že väčšinovým názorom sa stalo presvedčenie, že 14. marec značil záchrana zvyšku krajiny pred údajným rozdelením. Slovenský štát v tom čase sotva kto chápal ako „takzvaný“, či ako „vojnový“ štát. Mnohí si začali uvedomovať hodnotu vlastného štátu až v konfrontácii s brutálnou politikou horthyovského Maďarska, odkiaľ utekali tisíce Slovákov. Výstižne to zaznačil kronikár Jazdeckého prezvedného oddielu 3: „Od začiatku roku prichádzali Slováci /vojaci i nevojaci/, v občianskom i vojenskom /maďarskom/ obleku, z územia Maďarskom obsadeného. Nemohli zniesť teror maďarských žandárov i utiekli na Slovensko, kde im bolo poskytnuté prístrešie mimo iných útvarov i u náhradnej eskadrony. Pomáhali pracovať vo skladištiach a možno napísať, že vy-

konali cenné služby. Ich chovanie až na pár prípadov bolo vzorné. Tak i títo pocítili čo to znamená mať svoj vlastný samostatný štát.“

Veľký vplyv na mienku obyvateľstva mali aj armádne akcie v priebehu roka 1939. Po maďarskom vpáde zavládlo heslo: ubránili sme sa. Aj úspešné zapojenie do ťaženia proti Poľsku, ktorým si Slovensko vybojovalo svoje obce vynútené odstúpené Poľsku, vplývalo na národno-štátne povedomie.

Začala sa budovať vojensko-štátna tradícia.

Aj preto slovenské dejiny po roku 1939 nemožno redukovať len na odboj či židovskú otázku...

(Súčasťou jednej z kroník bola aj báseň, ktorú zložil kronikár Vojenského automobilového výcvikového strediska v Turčianskom Svätom Martine, mladý poručík delostrelectva Emil Surovjak)

Na pamäť!

*Zo zimmého spánku súženia,
nastal čas radosti,
keď nad Slovenskom slnko sa usmialo
a Slovák chopil sa vedenia.*

*Zdesenie však hneď prišlo,
dravci sveta toho
hodili sa na tú zem,
čo nebola jeho.*

*Činom dravca ľúteho,
Slovač somkla v šiky,
celou silou udrela
na dravca svojeho.*

*Nastal domov Slovače.
Radostný svit slnka
ohrial bralá tatranske
niet otroka dneška.*

por. del. EMIL SUROVJAK

Neúprosný čas nezadržateľne pridáva k rokom nášho života. Prichádzajú aj tzv. okrúhle výročia, kedy sa obyčajne zastavíme a robíme bilanciu uplynulých rokov a desaťročí. Takým významným míľnikom na životnej ceste sú 75. narodeniny, ktorých sa v týchto dňoch dožíva náš rímsky priateľ Dr. Ján Hnilica.

Náš jubilant sa narodil 27. júna 1935 ako siedmy syn z ôsmich detí chudobnej roľníckej rodiny v Uňatíne, okres Krupina. Základnú školu navštevoval v rodnej obci, odkiaľ potom prešiel na gymnázium v Krupine. V štúdiách pokračoval v Trnave a vo Zvolene, kde aj zmaturoval. Po maturite sa zapísal na Vyššiu pedagogickú fakultu v Banskej Bystrici a po skončení štúdií pôsobil ako učiteľ v Hanisku pri Košiciach, v Banskej Hodruši, v Hronskom Beňadiku, v Župkove a v Trnavej Hore.

Popri učiteľskom povolani dialkovo študoval na Vysokej škole pedagogickej - odbor: história a geografia - v Bratislave. V 1964 získal kvalifikáciu promovanej historik a jeho novým pôsobiskom bola Banská Bystrica.

Začiatkom júla 1968, v období, keď sa reformní komunisti u nás pokúšali budovať "socializmus s ľudskou tvárou", Janko Hnilica mohol legálne cestovať do Ríma, aby tam navštívil svojho staršieho brata, biskupa Pavla Hnilicu, ktorého nevidel od roku 1951. Podivnou hrou osudu sa z tejto rodinnej návštevy stal trvalý pobyt v cudzine. Ako je známe, v auguste 1968 vojenská Varšavskej zmluvy okupovali Česko-Slovensko. Sľubný vývoj k lepšiemu sa zastavil a nastúpilo obdobie normalizácie, návrat do čias dusnej totality. Janko Hnilica sa rozhodol ostať v Ríme a vymeniť život pedagóga v socializme za život utečenca v slobodnom svete. Tak od roku 1968 žil v emigrácii traja bratia Hnilicovci: Pavol - biskup umlčanej Cirkvi, Jozef - jezuitský brat a Janko - angažovaný katolícky laik. Oстал v Ríme

Životné jubileum Jána Hnilicu

pri svojom bratovi Pavlovi, ktorému sekretárom, šoférom, pomocníkom a spoločníkom.

V Ríme si veľmi rýchlo našiel viacero dobrých priateľov, Slovákov i Talianov. Jedným z nich bol profesor na Orientálnom inštitúte, Michal Lacko. Páter Lacko prehovoril Janka, aby si prehľboval vedomosti štúdiom a výskumom slovenskej minulosti, najmä cyrilometodského obdobia. A tak Janko sa zapísal na Padovskú štátnu univerzitu, kde si vykonal postgraduálne štúdium. Doktorskú prácu vyhotovil pod vedením prof. Milana S. Ďuricu. Bola to obsiahla a bohato dokumentovaná štúdia o významnom, ale málo známom slovenskom dejateľovi Jozefovi K. Viktorinovi. Práca vyšla aj knižne pod titulom Jozef

Viktorin (1822-1874) e la sua opera editoriale, letteraria e grammaticale; con 18 documenti inediti (Padova 1979).

V roku 1978 absolvoval postgraduálne štúdium knihovníctva na Vatikánskej škole pre knihovedu pri Vatikánskej apoštolskej knižnici.

Rovnobežne s týmito školeniami sa venoval aj štúdiu cyrilometodského obdobia. Ticho a takmer nepozorovane sa vypracoval na jedného z najlepších znalcov tejto tematiky. Spomedzi početných článkov a štúdií uvediem tu iba niektoré: monografia o sv. solúnskych bratoch Cyril a Metod, horliví hlásatelia Božieho slova a verní pastieri Cirkvi (Rím 1988), štúdia Sv. Cyril a Metod - ich pomer k Sv. Písmu a vzájomné vzťahy s Rímom. Táto práca sa objavila aj v anglickom preklade (Sts. Cyrila and Methodius and Their Attitude towards the Holy Scripture and Rome), v ročenke Slovak studies, (Vol. XXII., 1988); Osudy hrobu a pozostatkov sv. Cyrila (In: Cyrilometodský zborník, 1985). Na medzinárodnej konferencii Christianity among the Slavs (Rím, október 1985) vystúpil s príspevkom Luoghi di culto dei ss. Cirillo e Metodio a Roma e in Italia. Na sympóziu Ústredia slovenských intelektuálov v Dulikene (26. mája 1985) odznela jeho prednáška Vzťahy medzi sv. Metodom s Rímom. Okrem toho napísal aj viaceré kratšie príspevky do časopisov a zborníkov vychádzajúcich v zahraničí i na Slovensku.

Čitatelia Kultúry sa mohli stretnúť s jeho hodnotnými príspevkami o exilnom slovenskom básnikovi Ignácovi Zelenkovi (Eugen Vesnin) alebo o národopiscovi a spisovateľovi Adamovi Prandovi.

Janko Hnilica bol známy aj ako neoficiálny fotograf slovenskej komunity v Ríme. Na rozlí-

nych stretnutiach či slávnostiach, pri cirkevných, národných a spoločenských príležitostiach svojim fotoaparátom zachytával priebeh udalostí.

Z príležitosti jeho 75. narodenin vyšiel slovenský preklad jeho doktorskej dizertácie Literárne a gramatické dielo Jozefa K. Viktorina (Bratislava 2009). Dielo bolo priaznivo ocenené odbornou kritikou. (Pozri: Kultúra, 7. apríla 2010, s. 4.)

Neodmysliteľným doplnkom k jeho vedeckej práci patrí jeho charitatívna ústretovosť a pohostinnosť voči slovenským krajanom, ktorí prichádzali do Ríma. Rezidencia biskupa Hnilicu (Via Monte Santo 15) od roku 1968 patrila k najnavštevovanejším cieľom slovenských pútnikov a návštevníkov Ríma. Prichádzali sem známi i neznámi ľudia zo všetkých kútov Slovenska a vždy tu našli otvorené dvere i otvorené srdcia. Biskup Hnilica ich privítal, ale to bol jeho brat Janko, ktorý sa o nich staral, pohostil ich, pomáhal im, podporoval ich a keď bolo zapotreby, sprevádzal, alebo svojím autom rozvážal po uliciach Ríma... A vždy to robil s úsmevom, s vtipným a priateľským slovom a s úprimnou ochetou, ktorá zanechávala nezabudnuteľné dojmy vďačnosti.

V októbri 2006 zomrel jeho brat Pavol a o niekoľko mesiacov neskoršie mal Janko menšiu mozgovú príhodu, ktorá zasiahla pravú stranu jeho tela. Chvalabohu, z príhody sa zotavil, ale do pravej ruky sa mu už nevrátila predošlá pohyblivosť a zručnosť. A tak sa musel znovu učiť jesť i písať ľavou rukou. Nič však nestratil zo svojej veselosti a dobroty srdca. Naďalej ostáva dobrým človekom a vzácnym priateľom.

Pri jeho 75. narodeninách mu zo srdca prvo-

lávame: Ad multos felicesque annos!

František Vnuk

V minulom čísle sme uverejnili pozvanie Jána Čarnogurského spoločne vystúpiť na Matru, resp. na vrchol tohto pohoria - Modravú horu (Kekes, nadmorská výška 1014 m). Matra je popri Tatrách a Fatre tretí "modrý" vrch v našom štátnom znaku. Posvätné trojvršie, nesúce cyrilo-metodský dvojkriž, je symbolickou syntézou nášho národného bytia.

Hádam aj dnes, v každom súčasníkovi, drieme pradávna fascinácia horami. Vypínajú sa nad krajinou. Ako veže kostolov pozvňajú nielen pohľady, no aj

Ján Čarnogurský s manželkou a priateľmi na vrchole Modravej hory

raznil hlboký význam tohto tretieho vrchu, ktorý je integrálnou súčasťou slovenskej národno-štátnej symboliky a vyjadril presvedčenie, že Matra bude navždy jej prirodzenou súčasťou.

Nikom z účastníkov sa po tejto vydarenej akcii nechcelo odísť. Bolo milé a potešujúce pozorovať, s akou úctou ponechali priestor dôstojnému podujatiu aj početní maďarskí či českí turisti, ktorí so záujmom počúvali nádhernu slovenského spevu, rozliehajúceho sa krajinou. Vytvorila sa tak na niekoľko hodín atmosféra plná porozumenia a kultivovaných rozhovorov o nás samých, o našej histórii, no najmä o prítomnosti a budúcnosti. Spontánne sa tam aj zrodila dohoda, že každý rok sa v deň cyrilo-metodského sviatku opakovane zídeme, hádam vždy vo väčšom a väčšom počte a že z výstupu na Matru sa časom stane srdečná vec mnohých Slovákov. Veď na vrchole Matry počas prvého výstupu nikoho nerozdeľovala stranícka či

iná odlišnosť - naopak, každému bolo zjavné, že na vrchol sa dá vystúpiť rozličnými cestami, no cieľ máme všetci spoločný.

-t-

Zrodila sa tradícia

Teodor Krížka, Marta a Ján Čarnogurský

Ján Čarnogurský v rozhovore s účastníkmi výstupu

V slovenskom štátnom znaku je strieborný dvojkriž na trojvrší predstavujúcom Tatru, Fatru a Matru

Folklorný súbor pri MO MS Košice

ľudské duše k Nebesiam ponad horizontálu polí, ponad starosti každodenného života, ponad námahu všedného zápasu o prežitie. Upínajú sa k nim naše oči ako k vzdialenému bodu, kde sa ľudská námaha dvíha po lesnej zeleni - farbe nádeje a dotýka nadpozemskej belasosti - čistoty. Z hôr stekajú k úrodným poliám životodarné vody potokov a riek. Niet sa preto čo čudovať, že aj ľudia, ktorým sú odopreté tajomstvá duchovného života, podvedome pociťujú katarzné emócie počas výstupu na vrcholy hôr. Podstupujú kvôli týmto pocitom niekedy aj nadľudskú námahu, hoci ani azda netušia, aký hlas ich zvnútra duše k takémuto výkonu pozyva.

Preto je skvelé, že svoj pohľad už neupíname iba k Tatrám a Fatre, horám toľko navštevovaným a ospevovaným, ale že sa k nim pripojila aj tretia, tak trochu zabúdaná hora - Matra. 4. júla, v predvečer Sviatku sv. Cyrila a Metoda, na Modravý vrch vystúpili skupiny pútnikov z Bratislavy, Topoľčian či Košíc, aby si na najvyššej kóte, označenej maďarskými štátnymi farbami, pripomenuli symbolický význam Matry pre nás Slovákov. K takmer sedemdesiatim pútnikom, ktorým zaspieval skvelý folklórny súbor pri MO Matice slovenskej v Košiciach, sa po slovenskej štátnej hymne a ďalších hymnických piesňach krátko prihovoril aj pozývateľ a iniciátor tejto akcie Ján Čarnogurský. Zdô-

Spoločná snímka časti účastníkov výstupu

JÁN ŠKAMLA

Zasnežená žena

vavela tlmene A zrazu odchádzala
Ba zužovala sa
pod твоjím pohľadom
A či sa vrásnila tak ako l-á-s-k-a: s-k-a-l-a
z víchrových dotykov
čo kradnú napokon
ešte aj z málička aj z najmenšieho mála?

3

Doma si povedal
že si sa postretol
s Jolankou Hroncovou Ozyv bol sprvu tichý
Sneh ďalej dopadal
na zem a na lásku
Spovedné tajomstvá? A či ich súčasť: vzdychy?
Celý dom zvieral mráz
S'aby chcel podchvíľou
Odobrat' z našich rúk i z plodnej ľudskej pýchy

„Jolanka Hroncová?“

Mamina otázka

Zatým jej odpoveď Tebe sa vtedy marí:

Slová sa odtrhli

Tak ako starý list

ktorý už neplatí v nástennom kalendári

Slová sa odtrhli

voľačo z rozmerov

v rodinnom albume keď došlo k zmene tváří

Vtom mieste snehu zím ktorým sme na rane

Spúšťa sa matkin hlas slovičko záchranne:

„Nuž všelijako to u nich doma majú. Ved' jej

Muž -Michal - je človek čudnej náture. Keď

Často príde z krčmy opitý, veru aj bijava ju.

Pre kadejakú maličkosť. Nevie, či už k nej

nič, nič, necíti... A či sa takto vyzúri. Lebo

ved' na chlapcov nemôže veľmi ruky vystrkovať.

Na nich už nemá toľko sil. Muž jednej z jeho

frajeriek - pred zrakmi všetkých ho v krčme

strašne zbil. Jolanka zhrýza sa. A všetko

v sebe tlmí. Ľudia sa pýtajú, prečo sa

nerozvedie. Ved' je jej vskutku ťažko. Tak, že

by nad ňou zaplakali skaly. A ona v tej jej

biede hovorí jednoducho: „Len aby deti ota

mali.“

Padali otázky

Padala odpoveď

s'á uhlik z pahreby v krajine zasneženej

„Jolanka Hroncová...“

Akoby víchor sám

lomil sa pod oknom pri tomto jednom mene

Jej muž chce stále viac

A ona hrľačí

Nuž majú stále viac a jej - je stále menej...

4

Krčmička dedinská

t'a večer pritiahla

Ako dom noviniek? A čo tam znova kričí?

Možnože kričí to

čo silne prihorí

hlboko v človeku S'á mäso na panvici

Možnože kričí zvest':

„... len mesiac na nebi?“

Aj človek na zemi je vše jak nástroj bicí“

I zvesti inakšie

na seba narazia

Tak ako poháre čo pijú ľudia - v zlosti

Možnože narazia

Jak spoje nepravé

z ktorých nám prinesú len znehybnených hostí

Možnože narazia

jak nože o lásku:

človek sa vytráca a láska stráca posty

Dnes - pred Vianocami -

chceš počuť novoty... :

A naraz počuješ: žiaľ všeličo je staré

To čo si maľuješ

(pre pokoj na duši)

je neraz umelé s'á slnce v nočnom bare

Všelikto zostáva

pod čiarou obzoru -

A prehrá nevdojak na celej svojej čiare

5

Keď si sa pobral von

od poľi očovských

šla ťažká záľaha Jej reč tak ticho znela

Padal sneh Padal sneh

Ako to padal sneh?

Úporne Masívne Ako duch pána Bela

Duch pána Mateja

A celá blízka pláň

bola tak svadobne omamujúca biela

Dedina! H-erb-ár sám?

Nie! Je to vlastný erb

To nim si značený jak rodným listom svetiel

Mýtická dedina?

Stále ťa sleduje

hlbavým okom hniezd z ktorých si ty sám vzletel

A možno neraz čnie

Nad tebou dvojitvarne?

Tak ako nad kozubom atakujúca metel'?

Padá sneh Súrnik s nim

Mesiac čo nevyšiel

rozhodca za čiarou - zaznamenáva pády

A okom strihnutým

jak model úsmešku

na každý poklesok podchvíľou zbok hľadi

Padá sneh Torzo búst

To čo nás lákalo?

A čo sme dakedy mali tak veľmi radi?

Padá sneh víchrový

s'Sta arytmia zím

V krajine srdečnej tak vzácne staronovej

Padá sneh padá sneh

s'aby ho sprevádzal

dajaký detský hlas: „Len padaj! Nepozhovej!“

Biely! Jak písal by

posledné úryvky

z pestrého života Marilyn Monroeovej

Vtom mieste snehu zím ktorým sme na rane

spúšťa sa matkin hlas slovičko záchranne:

„Michal už pred rokmi začínal stavať veľký dom.

A ustavične sa videl iba v ňom. Vrávia - jak

herec v plnom hľadisku. No takmer všetko bolo

na Jolanke. A žiadna pomoc nablízku. Musela

robiť na tej stavbe. I deti opatrovať. A jemu

panské jedlá vyvárať. No už aj cudzím ľuďom

to všetko pokoj nedá. Povedali mu svoje. Ved'

videli mu do karát. Sám občas v krčme vyzradí,

že ju raz samu nechá. Len preňho, vraví, budú

celé základy. Len preňho bude celá strecha.

A ona musí iba ticho byť. A čakať, večne čakať

na jeho skúpe slovo, na jeho skúpy cit. Nabral

si dlžoby. Z čoho ich splácať bude, keď toho

toľko prepíše? A už menej zarobí. Raz robí

tako sa u nich všetko skončí? Ach neviem,

neviem veru. Ako to sama vydrží? A kde sa u nej

toľké vzpruhy berú? Uver mi, syn môj, je to

dobrá duša. S'aby mi dcérou bola. A sama by mi

chcela ponúkať to i to z nebohatého stola.

Vravím jej neraz - nedva: len si to nechaj,

moja zlatá. Aj tvoje dni sa krátia. Ved'

sma nevieš, ako to kedy s tebou bude.

A čím sa naplní tá tvoja miera vrchovatá...“

6

Pád! Zotračný sneh!

Neskôr si usínal

jak dedič fakira na ostrých klincoch zvestí

V snách si to dedičstvo

rukami odmietal

A keď už inak nie - chcel si mu uhnúť z cesty

Lež sama čierna noc

nezvaná veštkyňa

ti roztvorila dľaň A čosi plané veští

Jolanka Hroncová

Zas v tebe zaznieva...

Priateľka z detských liet a žena z tejto zimy

Stráca sa pred tebou

v predčasnom starnutí

s'aby ju stíhal dej z osudov zvaných k r i m i ...

A sneh? Sneh mení sa

na samé odtlačky

Pre oči človeka? Či pre záchranne tímy?

Pri kachliach precitáš

Trhá sa polosen

Aj drevo horiace A jeho zvláštna vrava

ktorá ťa nachádza

s'á vlastnú ozvenu

Čo sa v nej roznieť? Čo sa v nej zadržáva?
Nič iba vidina?

Tá čudne návratná
ručička hodín... Časomerná i hravá
Čo sa ti zazdalo?
Tá vlúdna zima zím
keď jej muž iný bol a ona inou bola
a sám sneh poddajný
tak padal pred nimi
jak padá teplý chlieb na teplú dosku stola
Ach ten sneh! Dobro-dej!
Priľnavo ľudský bol
Akoby prichádzal na zavolanie zdola

Pamätáš pamätáš
Tak si si hovoril:
Sotva je medzera čo tým dvom teraz hrozí
Tam pod ich dotykmi
sa trpne topil ľad
A nehrozilo nič ani sám prstík boží
Ten i ten závidel
jednému mužovi!
Zachcelo sa im žiť - čo len raz v jeho koži

A v tomto polosne
Množia sa marivá...
Sneh padá na ženu? A či ju k zemi tlačí?
Snehy si dali s ňou
nerovnú partiu
tí hráči s povestou tí neúprimní hráči?
Ba hľadte - padá sneh
jak roztrhaný vlas
Vlas stroho šedivý Písmo v hĺbkotlačí

Snehopád snehopád
Úlomky z pralásky?
Už ošúchaná je? A rovnováhu stráca?
Možnože obďaleč
obnaží vlastný rub
a mnohým zazdá sa len ako karta hracia
Už sa nik nepozrie
do nej tak veštecky
ako sa pozeral do hviezd a do mesiaca?

Namiesto snehu zím, ktorým sme na rane
Spúšťa sa matkin hlas slovičko záchranne:
„Chudera Jolanka! V svojom trápení okolo seba
často neprítomne hľadi. A čože dobré doma uvidíš?
Len svoje dcéry milé. Tie ti ju majú
rady! V nich nájde pokojnejšie chvíle.
A dačo pekné z tohto sveta. No v ňom sa,
syn môj, dobro s dobrom len málokedy stretá.
Tak sa to vidí mne. Pravda je, som
už stará. Možno sa vám svet ukazuje iný. No
chcem ti mnoho vyvraviť, keď už tak zriedka
chodíš sem. Viem, že nie z vlastnej viny.
Tej roboty máš veľa. Nuž neviem, neviem,
kedy ma prijme čierna zem... No ja
by som už teraz všetkým len dobre chcela.“

7

V ďalší deň od matky

Počul si to i to:

Ako sa stavia dom... ako sa život drobi...

Dom vyjde na mieru?

A ľudskosť nevyjde?

Až človek smutný je z tej neúrodnej próby

Či miesto jeho hviezd

ho občas sprevádza

len to čo nazvyš má...? Len piesok z púšte Gobi

Ach lásky-nelásky

Jak je to po čase?

Minulosť cudná je? A tento deň je nahý?

Všetko sa skrížilo

Jak priumelý spln?

Ambivalentná láska (Ambivalentné vzťahy):

Diskvalifikovaná

slabnúca atléta

Už mierne vysunutá na okraj vlastnej dráhy -

Dnes - pred Vianocami -

Aj v jed-ličke je jed?

A láska? Láskanie? To sa tak iba vraví?

Sneh postrelený vták

dopadol na tú zem

Ktorá ho dobíja následnou triesťou hlavy

Či všetko iné je?

To len plač prírody

sa mení v tuhý sneh Je to plač u-sedavý

Padá sneh Padá sneh

Popravná stena zím?

A pri nej jedna žena - zasahovaná starne

Popravná stena zím?

1
Za tvojou dedinou
(viac tvojou ako vec
čo právom dedičným dostávaš po otcovi)
si cestu - necestu
rozbrázdil kročajou
ktorú si dejiny nevezmú do úschovy...
Keď si chcel ďalej ísť
začul si ženský hlas
Hlas tenký ako vlas čo zadŕha sa v kroví

Znel vlastne nablízku
akoby zďaleka
Prečo znel zďaleka? Pretože kriesil čosi
z toho čo bývalo
a čo v nás zarodí
Iba raz iba raz a iba raz sa nosí
Ako keď prvý raz
čakáme na lásku
A rozbehnutí sme... I zraniteľne bosí...

Ide ti v ústrety
Prechádza cez cestu
Ako to prechádza? Celkom tak ako žena
cez lávku nad vodou
ktorú si podal čas
cez lávku nad vodou ktorá je r-o-z-l-o-ž-e-n-á
A je to podivná
koruna nad vodou
ktorú si povodne sa svoje drobné menia

2
Zastala pred tebou
A oslovila ťa
Ale ty ... Nezvyklé. „Nespoznal si ju vtedy
V ten krátky okamih!
Mladá - tak zostarla
Viac mrzivil podvečer A sneh bol viacej bledý
Tak ako sivý vlas
s'aby bol zapadal
ťaživo - zdľhavo vo svojej vlastnej šedi

„To som ja - Jolana!“
Vydala zo seba
zlomený chabý hlas Zdálo sa že sa lomí
nielen hlas človeka
Nuž - čo sa lomilo?
Možnože voľačo aj iným (vo svedomí)
Dačo sa lámalo
s'á pamäť po plodoch
keď v svojom nečase začnú už chradnúť stromy

A ty si ľabotal
tak trápne božemôj
o tom že padá sneh že ťa to veľmi myli
o tom že súmrak sám
ti výhľad zastiera
vlas čo padá jej...do čela... ináč milý...
No už si zacítil
že práchno z tvojich viet
vás rozdelilo viac než súmrak v tejto chvíli

„Odpusť mi odpusť mi
že ťa tu zdržiam...“

A čas tak ako mím
chce vravieť posunkom: Všetko je márne márne
Ak ktosi začína

Chladne sťa číry sneh do prítmnia nocľahárne

Namiesto snehu zím ktorým sme na rane
Spúšťa sa matkin hlas slovičko záchranné:
„Veru tak! Jolanka na seba samu nehľadi. Nehľadi
iba na svoju vlastnú rodinu. Znevrady -
jej oči na všetkých, ktorým raz uverila,
láskavo spočinú. Tak je jej vzácna každá chvíľa!
Koľko má doma starostí!
A hľa, len nedávno suseda hovorila, že Jolanka
jej deti opatrí, keď ona sama musí byť dlho
v robote. Zatiaľ čo iná žena si doma hovie
pokojne, alebo v cudzích domoch zakvára,
tak ako vrana na plote.
Aj na teba sa Jolanka často pýta.
Či si mi nepísal.
A ako sa vraj mávaš v tej cudzej Bratislave.
Keď na ňu doľahne clivosť a samota tak ako dnešná
snežná húlava, vraví mi:
„Je jej žiaľ, že ťa tak zriedka vídava.“

8

Zas ideš do krčmy
Čo v cudzej pamäti
sa v ten deň naplavi? Aluviálna niva?
Nie! Hora horička
Priateľ ti hovorí
že v jeho predstave mu mnohoročne kýva
svojimi vetvami
Budia v ňom prírodu...
Tá stará príroda je vraj v ňom stále živá

Jasavá nedeľa!
On v hore nablízku
mal svoju knihu kníh napoly rozčítanú
Ku krikom zaľahol
(nech ho nik neruší!)
A celý letný deň vyhovel jeho prianiu
No prišiel podvečer
s magickou premenou:
vtedy nie poludnia lež samé lásky planú

Michal a Jolanka...
Zastali obďaleč
Tiež v krikoch zaľahli no nič im nechýbalo
(Nijaká kniha kníh)
Ó vystačili si
so svojim imaním... Hnietli ho vytrvalo...
Aj slnce prialo im:
v susedstve obzoru
dvojličom tlieskalo sťa nepozemský šaľo

Zlost' sa v ňom vznietila
ich scénkou intímou
Zachcel vraj odísť hneď Ale bol vylakaný:
Ak Michal nebodaj
uzrie ho odchádzať
viacej v ňom zovrie krv... Utrži jeho rany
(Michal si navrávi
že snoril za nimi)
A nepomôžu mu slová jej dobrozdani.

Uvidel vzápätí
ústami Michala
je milá Jolanka výbojne umlčaná
Michal sťa pravládca
len z čirej milosti
Ju zápät' nemučí... Iba sa nad ňou skláňa...
Gestom - tak pikantne
omilosťuje ju
keď si ju zoblíka Zoblíka bez prestania.

Na bielych gombičkách
jej blízky belasej
ten vzhľadný pravládca - sťa na akordeóne
zahral si pesničku
tak voľne ako chcel
Okolie pamätá: neznela monotónne
Vynachádzavý bol -
on gazda bohatý
až hlavnú zastávku poobjavil v jej lone...

9

Čo priateľ hovoril?
Vraj pozná Jolanu
Od jej a po jej zé A ty si horšie na tom:
mal si ju na očiach

pokým sa vydala
v jej čase dievčenskom naivne rozohratom
Ty si šiel do mesta
a dnes ju ľutuješ
keď roky značia ju nemilosrdným dlátom
Ale on svoje vie:
keď si ju Michal vzal
sťa ženský horenos chodila po dedine
Nie Psyché! Pýcha v nej
na cestu napuchla
A nezmení sa v chlieb lež v dačo celkom iné:
V ozdabu zákuska
čo nadbytočná je
a teda víta ťa vždy trocha nehostinne

Len Michal sýtil sa
tak až sa nasýtil
Ba už sa presýtil Vraj vieš jak zmenila sa
A to čo práve jej
dá zbohom v tento čas
to je už neverná volakedajšia krása
On neľutuje ju
Len seba ľutuje
že po nej túžil raz No nezatuži zase

Namiesto snehu zím ktorým sme na rane
Spúšťa sa matkin hlas slovičko záchranné:
„A ešte po tom všetkom, čo musí vystáť od
nezdarného muža, začala Jolanka nedávno
chorľavieť. Dačo má so srdcom... Vraví, že
ide na ňu nová hrôza. A neustáva za ten boží
svet. Ako keď tarcha nečasu oprie sa v jeseni
o opustený strom v ďalekom širom poli.
A čím je viacej na očiach, tým viac je sám.
A stratený. Bez plodov ako bedárove stoly.
Namiesto slova ľudského len to, čo padá zo
stromu (to rozkmásané lístie), zaznieva
po okolí.“

10

Vraciaš sa k stretnutiu
s Jolankou Zabúdaš
na svoje priateľky čo v mladom veku starnú?
A samy rátajú
ubiehajúce dni
len ako reprízy ich prehier: márnosť márnú?
Aj keď je slnečno -
s iba rubom zím
ich letá dvojtvárne tiahnuce k svojmu sparnu?

Dve malé dievčatká
K matke sa pritisli
(k ich smutnej panenku) Prosili: Poďme! Mami!
Scudzená obloha
visela nad nimi
A snehy padali Jak zadymené trámy?
Nie! Ako protézy
Životom vykývané:
kôrky = rám pričierny majú vrch nad striedkami...

Dve malé dievčatká
Ich pohľad tiesnivý
Akoby každý chcel (z neznámych cudzích ľudí)
ich mame ublížiť!
Ony ju nedajú...
A ten ich pohľad sám je sudcom ktorý súdi
Už tušia pomaly -
nespravodlivý svet
im ťahom víchrovým chce siahať po osudi

Namiesto snehu zím ktorým sme na rane
Spúšťa sa matkin hlas slovičko záchranné:
„Jolanka sa mi zdôverila: s jej chorobou je to
vraj teraz horšie, ako si sama myslela. Prišla
už na ňu taká chvíľa, keď ju deti našli
v bezvedomí. Bez mužovej pomoci. A akoby aj
bez strážneho anjela. Odvtedy deti často stíha
strach. Len aby nenašli ju dakedy v takých
mrákotách, keď sa jej prebudenia už nikto
nedovoľá. Keď zhora pomoc nepríde a iba
tvrdá hruda zeme sa ohlasuje zdola...“

11

Po týždňoch dedinských
si opäť odchádzal
do mesta známeho kde tvoja stopa bliká
Privoláva ťa ako
za svedka súdna sieň
kde je i správny tón i správna akustika?
A či ťa privolá
svetielkom nevážnym
jak odstavenú vec z dávneho panoptika?

Nechal si otázky
tak ako siroty
bez verných sprievodcov bez vernej odpovede
Zase si uvidel
Jolanku Hroncovú
na ceste príručky čo na stanicu vedie
A nebo nad cestou...
Je signál poruchy?
Už viacej prizračné Viac ťaživé Viac sedé

Jolanka Hroncová...
Ako ťa uzrela
Poodvrátila tvár na druhú stranu cesty
Či odvrátila tvár
na druhú stranu seba?
A tam sa pred ľuďmi neviditeľne vmestí?
Možno sa práve tak
jednostaj skrývame
keď v našich položkách chýbajú lásky- resty

Darmo si zavolať:
„Jolanka! Jolanka!“
Odrazu vchádzala do najbližšieho dvora
Len snehy padali
do ľudských horičok
v tej zime záhadnej čo bola veľmi skorá
A keď sa vyjasní
čo čo sa odlúpne?
Chrastička z boľacky - čierny pád snehu zhora...

Kresba: Andrea Čepiššáková

Tohto roku v auguste si pripomínáme nedožitú osemdesiatu narodeniny básnika a esejistu JANA ŠKAMLU (1930 - 1997). Rodák z Vígľaša študoval na zvolenskom gymnáziu, štúdium sociológie dokončil v Prahe. Pracoval na rôznych vedeckých a kultúrnych postoch, medzi iným ako šéfredaktor vydavateľstva Smena, šéfredaktor Slovenských pohľadov a vedecký pracovník Literárnovedného ústavu SAV.

Do literatúry vstúpil zbierkou Rub a líce (1951). V nej sa zaoberá vzťahmi medzi ľuďmi, ich citovými a ľúbostnými vzplanutiami. Nasledovali zbierky ľúbostnej a reflexívnej lyriky Unikajúce trate (1966), Celistvosť črepov (1971) Sústredenie (1968), Listové tajomstvo (1983) a ďalšie. Na svojom konte má aj monografie, kritické štúdiá a eseje.

Jeho básnickú tvorbu ovplyvnil rúcný citový vzťah k rodnému Vígľašu, matke a dedinským ženám vôbec, medzi ktorými ako polosirota vyrástol (otec mu zomrel krátko po jeho narodení). Ich osudy mu prinášali inšpiráciu, poetické úvahy nad životom, v ktorom napriek žiaľu hľadá aj stopy nádeje. Im je venovaná aj básnická poviedka Zasnežená žena z posmrtné vydanéj zbierky Skúšobný kameň (2003).

Revitalizačné tendencie

kultúrnej tradície v literatúre v spektre súčasnej literárnej vedy

Revitalizácia, t.j. obnova, sfunkčovanie niečoho, čo nebolo v dostatočnej miere stredobodom záujmu predchádzajúcich generácií z rozličných príčin, má svoje významné opodstatnenie vo všetkých oblastiach, literárnu vedu nevynechávajú. Azda i z tohto dôvodu sa autorský kolektív pod vedením Marty Keruľovej - z Katedry slovenskej literatúry UKF v Nitre - podujal v rámci výskumnej úlohy sprístupniť dobový, umelecký a spirituálny potenciál textov staršej slovenskej i svetovej literatúry. Podnetné literárnovedné štúdie - od bádateľov veko rôznych kategórií - spracované v intencii hlavnej témy, naplňujú obsah vedeckého zborníka s názvom Revitalizácia kultúrnej tradície v literatúre (Nitra 2009).

Už v úvodnom slove poukázala Marta Keruľová na líniu výskumu, ktorá sa „tiahne stredovekou, humanistickou a barokovou literatúrou a ich axiologicky nasýtenými presahmi do literatúry modernej, prípadne do literatúry aktuálneho dneška“.

Ivo Pospíšil, analyzujúci dve cesty revitalizácie v ruskej a českej literatúre, odhaľuje - okrem iného - v básňach svetoznámeho ruského spisovateľa A. S. Puškina, kodifikátora modernej literárnej ruštiny, blízkosť slov, ktoré neboli priamou súčasťou modernej literárnej ruštiny, ale sú akoby zrkadlom, obrazom duchovnosti a predstavujú jazykovú vrstvu (cirkevnej slovančiny východoslovenskej redakcie), ktorú možno „využiť ve smyslu etikém alebo snad až náboženskom“. Podobným spôsobom nazerá aj do tvorby vojenského lekára a českého katolíckeho prozaika a básnika Jaroslava Durycha, ktorý vo svojich dielach vytváral pozoruhodnú štylizáciu barokového štýlu a obnovoval tak skryté vrstvy literárnej češtiny. Predstavil teda dva typy revitalizácie ruskej a českej literatúry, pretože návraty sú vždy odleskom bohatej minulosti a výrazom „nových hľadání“.

Významný literát, vysokoškolský pedagóg a kulturológ Peter Liba v príspevku s názvom Zánik či hľadanie sakrálna dospel k názoru, že mnohokrát bez kontextu viery a sakrálna nepochopíme podstatný zmysel niektorých literárnych diel. Pretože umenie „aj literárne nepozná neosobný vzťah k sakrálnu, vždy je to vzťahový postoj, kontextový, spirituálny, veď spiritualita a sakrálnosť sú akoby dve sestry duchovnosti aj súčasného človeka“.

Revitalizácia v žánrovej profilácii, v špeciálnom záujme o stredoveký žánrer exemplum, je súčasťou príspevku Marty Keruľovej. Hlavným cieľom autorky bolo poukázať nielen na duchovnú náročnosť príbehu exempla, ale vo všeobecnosti aj na produktivnosť medziliterárneho nadväzovania ako možnosti vytvorenia nových žánrov v súčasnej literatúre, a tiež ako „dôkazového materiálu životnosti a flexibility stredovekej literatúry a literatúry vôbec“.

Podobne aj Erika Brtňanová vo svojej štúdií revitalizuje ďalší stredoveký žánrer, konkrétne stredoveké legendy, cez prizmu komparácie Legendy o sv. Svoradovi a Benediktovi s Legendou o sv. Ladislavovi. Tá podľa slov autorky zatiaľ nepokrýva taký široký recepčný priestor v rámci školského literárneho vzdelávania, ako prvá menovaná legenda. Daná komparácia má slúžiť ako dôkaz toho, že aj Legendu o sv. Ladislavovi je plnohodnotnou súčasťou kultúrneho fondu dedičstva Slovákov, pričom má ambíciu obstáť vo všetkých literárno-umeleckých kritériách.

Reflektovaním rôznych podob obrazu Turka v slovenskej renesančnej a barokovej literatúre sa zaoberá Zuzana Kákošová, pričom v jednotlivých analyzovaných dielach nachádza motív Turkov, ktorý je poväčšine odrazom nezmieriteľného protikladu medzi slovenskými kresťanmi a tureckými moslimami.

Odkrývaniu - dodnes málo pertraktovanej problematike v diele Vavrinca Benedikta Nedožerského - venuje pozornosť Ľubica Blaženová. Hoci je Nedožerský známy ako významný lingvista, často sa zabúda na výraznú originalitu jeho literárnej tvorby, spočívajúcej v zmysle pre poéziu a tvorby verša. Piesňové parafrázy starozákonných žalmov Vavrinca Benedikta Nedožerského slúžia autorky príspevku ako doklad badaťelného literárneho potenciálu, ukrývajúceho sa v duši daného humanistického vzdelanca.

Revitalizačné indície k portrétu Jána Motulka ponúkajú prostredníctvom literárneho bádania Jozefa Brunclíka nový - literárnohistorický i literárnokritický - rozmer nazerania

na tvorbu laického súputníka básnickej skupiny nazvanej slovenská katolícka moderna. Autor príspevku ozrejmjuje i dôvod jeho spriaznenosti so skupinou katolíckej moderny, ktorú tvorili zväčša katolícki kňazi, pričom neobchádza ani skutočnosť, že Ján Motulko sa nikdy necítil ako jej člen. Je to však práve jeho poézia, ktorá „vypovedá svoje“.

Predstavenie koncepcie Stručného katolíckeho teologického slovníka je súčasťou príspevku teológa Jána Ďuricu zo Spoločnosti Ježišovej (Societas Jesu). V úvode vyzdvihol najmä pozitívnu skutočnosť, ktorou je angažovanie sa odborníkov z mnohých humanitných vied na riešení, resp. revitalizácii duchovnej, teda aj náboženskej problematiky. Okrem vybraných ukážok spracovaných hesiel, ktoré sú súčasťou slovníka, poukázal aj na dôležitý význam takejto publikácie, pretože náboženská terminológia sa v slovenskej spoločnosti „do roku 1989 nemohla organicky systémovo rozvíjať s otvorenou spoluprácou jazykovedcov“.

Pozvánku do interpretačných zákutí staršej španielskej literatúry vystavila Magda Kučerková svojím príspevkom Tradičné a moderné v diele CELESTINA (1499). Dané dielo zhodnotila - v rámci svojich zručných interpretačných schopností, odrážajúcich sa od pevných základov i samotného výskumu genézy textu - ako dielo s veľkým umeleckým potenciálom, pričom ho možno považovať za kvalitný umelecký pendant ďalšieho významného španielskeho, ale aj svetového literárneho bohatstva, ktorým je Cervantesov pikareskný román Don Quijot. Pretože i dielo Celestina zanechalo výraznú stopu v dejinách nielen španielskej literatúry a ovplyvnilo svojou témou i autorským spracovaním ďalších kvalitných španielskych autorov.

Prebádať Kontinuitu duchovnej piesne v katolíckom spevníkovom kontexte znamená pre Silviu Laukovú, ako sa hovorí, prispieť svojou troškou do mlyna a čiastočne poohaliť vlastné poňatie dodnes nedostatočne preskúmanej problematiky, dotýkajúcej sa staršej slovenskej katolíckej literatúry. Východisko-

vým bodom jej výskumnej úlohy je prvý tlačený katolícky spevník Cantus Catholici (1655 Levoča, 1700 Trnava), ktorého zostavovateľom je jezuita Benedikt Szöllösi. Komparatívnu metódou skúma vplyv iných spevníkov (tak katolíckych ako aj evanjelických) na vznik Cantus Catholici. Zdôrazňuje najmä jeho význam na „utváraní estetického čítania nábožných ľudí a bol jedným z článkov vývoja slovenskej duchovnej poézie“.

O rekonštrukciu reálneho obrazu literárnej vzdelanosti predosvietenského obdobia sa v súvislosti s Maginovou Apológiou pokúsila Helena Májeková. Jednotlivé interpretačné postrehy rôznych bádateľov a vlastný recepčný názor ju privedli k tomu, aby sa Maginova prvá národná obrana Slovákov čítala nie ako text „etnocentrickej interpretácie našich literárnych dejín, ale ako literárny text, ktorý je fenoménom kolektívnej pamäti“.

Prierez dejinami žánru legendy, jeho procesualným vývinom, tematickým obohacovaním, transformáciou z pôvodne vysokého žánru náboženskej prózy do stavu populárnej literatúry náboženskej a svetskej sféry, a to i vplyvom postupného prenikania prvkov ľudového rozprávania a mnohých folklórnych atribútov, reflektuje vo svojom príspevku Tvorivá interakcia literatúry a folklóru v žánri legendy Anna Matuláková.

Význam kázi ako žánru a celkový prínos prvej tlačenej postily v domácej reči od Alexandra Máčaya Panes primitiarum aneb Chleby prvotin analyzuje Vladimír Palkovič prostredníctvom interpretačno-reflexívnej sondy (pozornosť upriamil na kompozíciu kázy, jej súvis s textom zo Svätého Písma, na argumentáciu menami cirkevných a svetských autorít a pod.), pričom tá tvorí aj základ jeho výskumu v procese hĺbkového bádania „v oblasti slovenského kazateľského baroka“.

V súvislosti s revitalizáciou literárneho dedičstva na Slovensku otvára Dušan Teplan problematiku Ideológia a minulosť: Marxistické čítanie romantizmu. Zaujíma ho prístup literárnych historikov a kritikov (v danom príspevku najmä Michala Považana)

po februári 1948, ovplyvnených marxistickou ideológiou a ich výskumná činnosť zameraná v rámci ideologického pôsobenia na klasickú literatúru. Teplan zisťuje, že Považanovo poetologické hľadisko, prevažujúce v jeho literárnovedných prácach o tvorbe Janka Kráľa pred rokom 1948 ustupuje do úzadia, pričom po roku 1948 ho nahrádza materialistická perspektíva (problematika historického materializmu), prostredníctvom ktorej „významnosť dôležitých predstaviteľov romantizmu potvrdzuje cez vnímanie konfliktu medzi rozdielnymi sociálnymi skupinami“.

Objavovanie vlastnej literárno-umeleckej koncepcie v troch dizertáciách slovenského jezuitu Martina Sentivániho, publikovaných v rokoch 1688 - 1690, je stredobodom záujmu Svorada Zavarského. Hoci sú dané dizertácie vytvorené na základe konkrétnych literárnych predlôh, s ktorými Zavarský Sentivániho dizertácie porovnáva, i tak sú významným a zaujímavým svedectvom, ako slovenský intelektuál 17. storočia, „reflektoval svoju vlastnú súčasnosť, a tak sa stávajú cenným prameňom poznania dejín slovenského myslenia“.

Posledný príspevok v pertraktovanom zborníku patrí Kataríne Žeňuchovej a nesie názov Ľudová próza na pomedzi vedných disciplín - nárečové zbierky Samuela Cambela. V príspevku kladie dôraz na predstavenie výskumného diela jazykovedca Samuela Cambela, najmä jeho zbierky nárečových textov z východného a stredného Slovenska, pričom v danom výskume vychádza i zo štúdií autorov, ktorí sa venujú alebo venovali (najmä J. Polívka) bádaniu v oblasti folkloristického a zberateľského diela Samuela Cambela.

Stručné zhodnotenie literárnovedných príspevkov má teda slúžiť ako pozvánka do „tajných zákutí“ dodnes málo prebádaných tém, z ktorých mnohé čakali na možnosť svojej revitalizácie dlhé roky. Treba tiež vyzdvihnúť prácu editoriek zborníka (Marty Keruľovej a Silvie Laukovej), ktorým sa podarilo usporiadať texty takým spôsobom, že sa dajú čítať ako kniha, ktorej výpovedná hodnota nie je určená len ako študijný materiál, ale doslova ako „beletria“, prezentujúca duchovnú kultúru v plnej sile svojej pôsobnosti.

JÁN GALLIK
Interný doktorand KSL
na UKF v Nitre

Vo výstavných priestoroch Moravskej galérie v Brne prebieha po tieto dni významné medzinárodné podujatie grafického dizajnu Bienále Brno 2010. Ide o najstaršiu prehliadku modernej grafiky a vizuálnej komunikácie a Brno už po 24. raz poskytuje priestor pre množstvo tvorivých prístupov a experimentov. Pokým výstava v minulosti kladla dôraz predovšetkým na autorské štýly a prínosy, dnes poväčšine o dve generácie mladší autori chápu grafický dizajn ako komunikáciu, premýšľanie, prácu v teame, tvorbu nových projektov, hodnôt, vzájomných vzťahov a získavanie samotnej práce. Bienále v dvojročnom intervale obmieňa dva základné druhy grafického dizajnu. Posledné podujatie bolo zamerané na knižnú tvorbu, ilustrácie a písma. Po tieto dni na výstavách v Umeleckopriemyselnom múzeu, Pražákovom a v Miestodržiťelskom paláci dominuje plagát, firemná, informačná a reklamná grafika.

Do Brna v tomto roku došlo 3 000 exponátov od 700 autorov. Na výstave môžeme vidieť 600 diel od 180 dizajnérov z 32 krajín sveta. Medzinárodná porota udelila ceny v jednotlivých disciplínach autorom zo Švajčiarska, Japonska, Španielska, Nemecka a z Českej republiky. Porota v dielach ocenila nové typy tvorby v dobe digitálnych médií, jedno-

Plagát a jednotný vizuálny štýl v Moravskej galérii

Niečo tiesnivé

duché formy, zreteľnosť a poetiku, ale aj rytmické a premenlivé opakovanie vzorov, odvážne gestá, variácie tvarov a farieb na pozvánkach, v časopisoch, katolických a ďalších informačných predmetoch. Z ocenených diel upozorníme na skromnosť a jednoduchosť grafického dizajnu kalendára pre malú súkromnú japonskú pekáreň a v expozícii plagátov doslova zažiaril námet známej umelkyne Květy Pacovskej z Prahy s jednoduchou formou obrazu a štylizáciou písma.

Súčasťou bienále je profilová výstava prizvaného zahraničného kurátora. V roku 2008 na tomto mieste dominovali práce amerického teoretika Abbota Millera s názvom Ornament ako zločin, na tohtoročnom podujatí podobnú ponuku dostal anglický novinár, kurátor a znalec umenia Rick Poyner. V pamäti môžeme mať jeho Manifest reklamy, kde pred viac ako desaťročím upozorňoval na prebytok reklamy a vizualizácie v živote moderného človeka. Rick Poyner na prítomnej výstave sa zamýšľa nad vzťahom surrealizmu a grafiky, ktorú pozná prostredníctvom oblastí ako zrodenie zázraku, surreálne telo, kabinet kuriozít, ta-

jomné predmety túžby a napríklad aj oslobodené písmená abecedy bizarných tvarov a významov. Umelci prostredníctvom rôznych častí ľudského tela a anatomických detailov odhaľujú hlboké tajomstvá o živote a smrti, fantastické situácie, predstavy a sny. Bienále prostredníctvom výstavy s názvom Niečo tiesnivé poskytuje šance vrátiť sa k počiatkom surrealizmu, ktorého zrod v období 20. a 30. rokov minulého storočia dominoval vo Francúzsku a v Československu a v období 60. rokov prenikol rôznymi formami a podobami aj do medzinárodného grafického umenia. Výstava predstavuje diela takých osobností, ako je Karel Teige, Jan Švankmajer, Jindřich Štyrský, Toyen a zahraničnú tvorbu z Poľska, Francúzska, Nórska, Veľkej Británie a USA. Surrealizmus poskytuje priestor pre veľké umelecké možnosti. Umelec vo svojom podvedomí a súkromnom mentálnom priestore tvorí novú skutočnosť. Dizajnéri majú zmysel pre harmóniu, surrealizmus tieto hodnoty popiera. Do vzájomných vzťahov umelec kladie nesúrodé, často škaredé a polymorfne veci, ktoré na jednom pries-

tore knižnej obálky, filmového plagátu, ilustrácie a ďalšieho diela tvoria bizarnú realitu s veľkou dávkou energie.

Hodnoty podujatia zvyrazňuje sympóziu, na ktorom poprední teoretici a grafici hovoria o spôsobe svojej práce, prístupe a experimentom. Lizá Ramalho z Portugalska upozornila, že pracuje v malej krajine a získať tam zákazky nie je jednoduché. O každej novej práci veľa premýšľa a spôsob tvorby ovplyvňuje aj obyčajná návšteva portugalského vidieka. Účastníkom podujatia premietla fotku - staré počítače voľne umiestnené v krajine. Otec rodiny, ktorá býva v neďalekej chatrči bez elektriny, pripravil pre svoje deti „pôsobivé“ štúdio a takéto poznanie ovplyvňuje dizajnérov pri tvorbe vlastných projektov. Mladá dizajnerka sa rozhovorila o vizuálnom stvárnení kaplnky, ktorú nový majiteľ premenil na výstavnú sieň a priečelie pokryli písmenami so slovami na tému Boha a dobra. Český dizajnér a vysokoškolský pedagóg Petr Babák predstavil projekt komplexného vizuálneho štýlu Národnej technickej knižnice v Prahe z rôznych uhlov pohľadu a

vzťahu architekt a grafik, dizajnér a vedeckí pracovníci a návštevníci knižnice. Dizajnéri z ďalších krajín sveta sa zamýšľajú nad vzťahom umenie a dizajn, experimentálne a autorské projekty, vzťah medzi školstvom a praxou a napríklad aj zvláštne typografické projekty v hebrejčine a latinke. Izraelský výtvarník Eded Ezer predstavil projekty typoplastická chirurgia či biotypografia, prostredníctvom ktorých pracuje s biologickými formami písma bizarných tvarov. Každá nová práca znamená nový začiatok. Hovorí Andzej Klimowski z Veľkej Británie. Dielo sa môže niekedy zrodiť bez počiatkovej myšlienky, môže sa vynoriť keď premyšľame. Vynori sa vzorec, ktorým výtvarník tvorí nový tvar, tvorí z nich štruktúry, ktoré povzbudzujú diváka aby tento tvar interpretoval a naplnil ho novým významom a kódom.

Slovensko zaznamenáva výrazné tvorivé počiny v oblasti grafického dizajnu. Našu krajinu v Brne zastupuje tentoraz iba jeden autor - Boris Meluš - víťazným návrhom loga a jednotného vizuálneho štýlu pre zavedenie eura v Čechách. Bienále potvrdzať takmer do konca októbra a súčasťou podujatia sú aj ďalšie sprievodné aktivity a výstavy.

ĽUBICA CHRIAŠTELOVÁ

Chvála stej knihy

Na to, aby sa človek stal spisovateľom, musí napísať knihu. Vo väčšine prípadov autor - spisovateľ neostáva pri jednom diele, ale svoje schopnosti a talent rozvíja ďalšou tvorbou. Ak sa niekomu podarí napísať a vydať desať kníh, zaslúži si to určité obdiv a mnohokrát ide o celoživotné spisovateľské dielo. Pred pár rokmi sme mali možnosť pri slávnostnom „laudácii“ v priestoroch Kňazského seminára biskupa Jána Vojtáššáka v Spišskom Podhradí - Spišskej Kapitule, obdivovať nebyvalé dielo päťdesiatich knižných publikácií prof. Dr. Lubomíra Stančeka, CM - rehoľného kňaza, homiletika a pastorálneho teológa Katolíckej univerzity v Ružomberku. 19. júna 2010 sa zástupcovia akademickej obce katolíckej univerzity, spolu s početnými rehoľníkmi, laikmi, rodinnými príslušníkmi a priateľmi, zišli v Bijacovciach na mimoriadnom „laudácii“ pri príležitosti vydania stej knihy s názvom *Zobuď sa slovom*.

Páter Stanček patrí medzi tých kňazov, ktorí to nemali počas totalitného režimu ľahké. Tajne pôsobil v rehoľnom spoločenstve Misijnej kongregácie sv. Vincenta de Paul, ktoré rozvíjalo tzv. „podzemnú“ misijnú činnosť, venovalo sa mládeži, spolupracovalo na príprave kňazov a šírilo kresťanskú literatúru. Agilný väz vtedy vo veľkom zhromažďoval vlastnoručne písaný materiál a niečo opatrne ponúkal v samizdatovom vydaní. Boli to najmä hodnotné a poučné kázne. Ako sám hovorí, má zapísanú každú homíliu, ktorú počas svojej pastoračnej činnosti predniesol. Vo veľkých škatuliach nahromadený materiál bol počiatočným východiskovým článkom pre prvé oficiálne vydané knihy v novodobých dejinách.

Ihneď po nejznej revolúcii sa „podzemná“ cirkev na Slovensku začala zviditeľňovať. Medzi prvými rehoľníkmi spoločenstvom ktoré začali oficiálne svoju činnosť boli práve vincentíni. V roku 1991 v Bijacovciach na Spiši vybudovali (za extrémne krátky čas) kňazský seminár pre výchovu vlastného kléru, pri ktorého materiálnom a duchovnom zrode stál, ako kľúčová osoba, práve páter Stanček. Vinceníni v tom čase prebrali do pastoračie aj bijacovskú farnosť (Bijacovce, Ordozovany, Pongrácovce). Neďaleká Spišská Kapitula s novootvoreným diecéznym seminárom a teologickým inštitútom poskytovala mladým adeptom kňazstva i ich spirituálnu vhodnú akademickú zázemie pre zabezpe-

čenie edukačnej sféry a vedeckej činnosti. Pre pátra Stančeka to boli výnimočné a plodné roky vlastného štúdia a expanzívnej literárnej činnosti. Ako homiletik učil a neustále pracoval so „slovom“ v najširšom kontexte, ale aj v kontexte najvznešnejšom - so „slovom Božím“. Zjavne sa to odzrkadľuje v tituloch jeho kníh, napríklad: *Nedeľa s Božím slovom*, *Všedné dni s Božím slovom*, *Boh žije vo svojom slove*, *Nad Božím slovom*, *Áno Bohu slovom*, *Ja som slovo*, *Ponúknuté slovo*, *Neumlčané*

Novú knihu požehnal a posvätil Mons. Štefan Sečka - spišský pomocný biskup (prvý sprava). P. Stanček druhý zľava

slovo, Slovo kvasom, On je slovo, Evanjelium slovom a tak ďalej. Sú to tisíce odborných a nesmierne pútavých homílií s množstvom praktických príkladov a skutočných príbehov, zostavených podľa najpoužívanejšieho, prehľadného a tradičného homiletického modelu v nasledovnom členení: AI - antropologická indukcia (úvod), KE - kerygma (zvest' alebo citát z Svätého písma), DI - didaskália (vysvetlenie, poučenie), PAR - parakléza (ovplyvnenie, povzbudenie), MY - mystagógia (zjednotenie s Bohom), ADE - antropologická dedukcia (záver, výzva). Táto úprava dodáva hovornému (resp. písanému) slovu nielen žánrovú čistotu a kompozičnú jednotu, ale aj zvláštnu obsahovú hutnosť a primeranú dynamickosť.

Okrem prevažne homiletickej literárnej tvorby sa otec Lubomír venuje aj vedeckej činnosti a literárno-dramatickému umeniu. Ako režisér našťudoval s ochotníkmi desiatky divadelných hier s náboženskou tematikou podľa vlastného scenára i podľa predlôh známych slovenských

klasikov a niektorých zahraničných dramatikov (Narodenie Ježiša Krista, Umučenie Ježiša Krista, Hodina s prorokom Eliášom, Prvé sväté prijímanie, Falošné diamanty, Ej, horička zelená, Kríž pod lipami, Macocha, Strašidlo, Hrob lásky, Obet' spovedného tajomstva, Vrahyňa, Krpčky svätého Floriána a iné. Medzi jeho vedecké práce patria napríklad: *Malá metóda a najplnšia forma kázne*, *Homiletika Jozefa Vrabceca*, *Homiletika v novej evanjelizácii*, *Kňaz rétor*, *Choďte aj vy do mojej vinice*, *Človek v spektre pohľadu*, *Znaky časov*, *Aktuálne otázky pastorácie*, *V mene Božom*, *Misiológia*, *Porozumieť' misiológii*, *Misijný fenomén*, *Fenomén ekumenizmu*, *Objavova-*

Novú knihu požehnal a posvätil Mons. Štefan Sečka - spišský pomocný biskup (prvý sprava). P. Stanček druhý zľava

nie ekumenizmu, Cirkvi na Slovensku a ekumenizmu a ďalšie.

Široký výpočet literárneho diela ukončíme románom *Daj sa mu celý*. Ide o výnimočný, pútavý a aktuálny príbeh z kňazského prostredia. Na obale knihy čítame: „Dej románu sa odohráva v súčasnosti. Autor v ňom poukazuje na to, že aj dnes je možná čistá duchovná láska. Hlavnými predstaviteľmi sú kňaz Ireneja a mladá profesorka Andrea...Andrea hľadá svoje miesto v živote. Po mnohých sklamaníach, neúspechoch ho prostredníctvom Ireneja nachádza v Bohu...Boh ich však skúša. Boh chce viac...Oveľa viac...Božie tajomstvá sú láskou, točia sa okolo lásky...“

V Roku kňazov sme mali možnosť rôznymi formami a prostriedkami nazrieť do verejného, sviatostného i súkromného života kňazov. Kto chce ešte hlbšie vniknúť do tohto neobvyčajného prostredia a porozumieť' srdcu kňaza, mal by siahnuť' práve po tvorbe pátra Lubomíra Stančeka.

LUBOMÍR KALAVSKÝ
Snímka: autor

Rozprávky zo slovenských hlbín

kovské vrchy, Staré hory, Cerová vrchovina, Magura, ale i mestá, ako sú Kremnica, Banská Štiavnica, Ľubietová, Pukanec, Smolník a iné. V tomto zmysle má kniha veľký poznávací význam. Rozprávkovým spôsobom pomenúva jednotlivé krajiny a lokality Slovenska, ako aj ich nerastné bohatstvo i pracovných a statočných ľudí, čo ho dobývali. Učí tak malých čitateľov poznávať svoju vlasť a zároveň ich nenápadne pozýva pozrieť si tieto krajiny a lokality na vlastné oči. Vlastenecký rozmer knihy je tak zarámovaný do krásy rozprávania rozprávky.

No kniha má aj iné rozmery. Pri použití obsahu a slovníka tejto knihy rozprávok mohli by sme povedať, že až „hlbinné“. Ťažko predpokladať, že malý žiak pri jej čítaní na to príde, no v prípade čítania s dospelým - rodičom, starým rodičom alebo pedagógom sa dajú nevtieravo rozširovať. Hneď v druhej rozprávke, „Uväznená kráska“ čítame, napríklad, takýto odsek: „Keď šťastná Krása uletela za vytúženým dieťaťom, Kamienka, Viťúz aj škriatkovia boli prevesení, len im bolo za Krásou trochu smutno. Aby ich Kamienka všetkých potešila, darovala kameňu, na ktorom sedávala kráska, neovomodrú farbu z konca dúhy. Bola taká ako Krásin plášť. - Raz tento kraj nazýv Starohorské vrchy, - povedala Kamienka...“ A rozprávka sa končí taktoto: „Odvtedy modrý celestín v Starých Horách krásli škriatkom jaskynné steny. A odvtedy je najväčšou krásou sveta Matka v modrom plášti s dieťaťom na rukách.“ Myslím, že symbolika tohto textu je presvedčivá a zrozumiteľná. Iným príkladom tejto akoby drahopláňovej autorkinej symboliky je, ako to už v rozprávkach býva, neustále pokúšanie

dobrá zlom a ich následný zápas. V rozprávke „Hadolist“ hlavný hrdina Adom vstúpi do trinástej komnaty večne čarujúceho mudrca. A stane sa, že čoho sa tu dotkne, premieňa sa na „jašterokameň“, „zabodrevo“, „hlinovtáky“, „vodolevy“, „železodrúpy“ a iné netvory, „až sa nad ním vztyčil hrozivý ľudojasťer“. Toto nie sú len „rozprávkové vymyšľance“. Je to hlboká symbolika, ktorou autorka z hĺbky duše protestuje proti neľudskosti a zvrátenosti genetických pokusov, z ktorých môžu ako v tej rozprávke povstať netvory. Všetky tieto slovné novotvary však zároveň poukazujú na skutočnosť, že texty rozprávky oplývajú prekvapujúcou jazykovou vynaliezavosťou, presvedčivými novotvarami, prirodzeným sklbením stylistických a kompozičných postupov ľudovej a modernej rozprávky a konkrétou metaforickosťou, lebo v rozprávke, ktorá sa priatelí s básničkou možno „česať vodu, vykrajovať jazierka či zúbkovať listy stromom“ a obludy môžu mať „rozrehlené brušiská“. Príznačná je aj záverečná veta, nevtieravý, no presvedčivý slogan väčšiny rozprávok „tak sa stalo i zostalo“, ktorým si autorka urobila nerozmatateľný uzol k poetike našej epickej ľudovej slovesnosti.

Rozprávková kniha Margity Ivaničkovej „Kamienka a Viťúz“ patrí k tomu najlepšiemu, čo bolo v tomto žánri u nás za posledných desať rokov napísané a vydané. Jej textu pomerne dobre sekundujú nežné akvarelové ilustrácie Aleny Wagnerovej. Výnimočnosť knihy akoby chcel podčiarknuť' aj jej nekaždodenný formát albumovitého tvaru.

JAROSLAV REZŇÍK

GLOSÝ O SLOVENČINE

Vedie k vám cesta, alebo komunikácia?

Niektorí ľudia už zabudli, čo je to cesta. Každý chodník, uličku, hradskú aj autostrádu nazývajú komunikáciou.

Komunikoval (cestoval) som toť nedávno vlakom na východ. Komunikáciou (cestou) k nám pristúpil pán v stredných rokoch, očividne komunikujúci (cestujúci) z Bratislavy, čo sa dalo usúdiť' podľa spôsobu, akým s nami v kupé komunikoval (cestoval). Totiž podľa slovenčiny, ktorú používal ako do-rozumievací (komunikačný) jazyk.

Vysvitlo, že komunikuje (cestuje) na Oravu, kde miestni stavbári práve dokončujú dve komunikácie (cesty) druhej triedy. Ako pracovník Slovenskej správy ciest (komunikácií) ide na pravidelnú inšpekčnú komunikáciu (cestu) na spomenuté pracoviská.

Naša komunikácia (cesta) bola dlhá, nuž sme ju využili na priateľskú komunikáciu (cestu), pri ktorej sme pospomínali to i ono. Dozvedeli sme sa okrem iného, že väčšina dnešných komunikácií (ciest) prvej a druhej triedy, o ktoré sa stará štát, je v dobrom stave, problémy sú skôr s miestnymi komunikáciami (cestami), ktoré spravujú obce a mestá.

- Vidno to aj z rýchlika! - podotkol som a prstom som ukázal na úzku cestu (miestnu komunikáciu! - taktne ma doplnil), ktorá pretínala železničnú trať (komunikáciu osobitného typu) smerom do malej osady po ľavej ruke. - Tuším ju nikto neudržiava, samá jama!

- Správne to vidíte! - pochválil ma. - Samý výtlk, na tejto komunikácii vidno typické poškodenie povrchu vozovky spôsobené dopravnými prostriedkami a vplyvmi počasia!

- To sú pomery!

- Orgány miestnej správy nemajú dostatok prostriedkov a štátne orgány sem nemajú priamy dosah, totiž priamu ingerenciu!

- Nevýhoda vidieckeho života!

- Ešte dobre, že naše železnice majú dost' prostriedkov aspoň na udržiavanie systému primárnych jednotiek kontaktných inštalácií na pricestiacich v systéme centrálne sledovaných komunikácií!

- Ktovie, či majú vôbec richtára! - zapochyboval som. - Taká malá dedina! V rozhovore nás vyrušil sprievodca, ktorý sa pustil s nami komunikovať (cestovať) na tému, či sme pristúpili a či máme lístky.

Po odchode sprievodcu sme pokračovali. V Považskej Bystrici na podnet nášho zasväteného spolucestujúceho hľadalo celé kupé nad odvážnou stavbou novej komunikácie, ktorá sa vznášala vysoko ponad mesto a siahala až do oblakov, a až po Žilinu sme obdivovali v predstihu dokončené a esteticky pôsobe úseky hlavného komunikačného prepojenia sever-juh.

- To stojí strašne peniaze! - poznamenal ktosi. - Ešte vnuci budú splácať každý kilometer...

- Ani nie! - poznamenal náš spolucestujúci (spolukomunikujúci) kolega z Bratislavy. - Bez takýchto vládov sledovaných bazálnych komunikácií (hlavných cestných ťahov) by sme sa ďalej nepohli! Je to jedna z najlepších investícií.

Kritici utíchli a viacerí začali spomínať' negatíva starých čias. Vrávelo sa, ako sa komunikovalo (cestovalo) kedysi a ako sa cestuje (komunikuje) dnes. Niektorí zažili ešte staré pieskové a štrkové hradské, makadamy, ba aj prašné cestičky (dalo by sa povedať' komunikačence) medzi dedinami, málo odhodnejšie od hlinených chodníkov (poľných neupravených komunikácií).

Takto sme v živom rozhovore komunikáciou-nekomunikáciou dospeli až po hranice Oravy.

Vonku sa zotnilo. Komunikácie prvej a druhej triedy za oknami rýchlika sa frontálne ponárali do tmy, iba na stožiaroch telekomunikácií (hlavných kopcov sa prebúdzali do života silné oranžové reflektory. Vysoko nad krajinou vzplanuli svetlá Mliečnej komunikácie (cesty). Prišlo sa rozlúčiť'.

- Šťastnú komunikáciu! - žiadalo sa nám povedať' na rozlúčku.

O týždeň ten istý človek pristúpil v Kraľovanoch a znova sa ocitol v našom kupé. Šťastná náhoda.

- Aha, veď my sa tuším poznáme! - takmer sme sa objali v očakávaní rovnako zaujímavej spiatocnej cesty (komunikácie).

- Máme na seba šťastie! - vraví aj on. - Tým istým rýchlikom ta aj naspäť! Začali sme znova komunikovať (cestovať) ako starí známi.

- Takisto sa vraciate z roboty? - pýta sa.

- Žiaľ! nie! - ospravedlňoval som sa. - Bol som práve v Košiciach podávať žalobu.

- Na koho, za čo, prosím vás?

- Porušenie pracovnej zmluvy zamestnávateľom. Mesiac pred dôchodkom som stratil robotu, presnejšie povediac vyhodili ma.

- Prosím vás! To len tak? Starého človeka?

- Vedenie mi vyčítalo nedostatok komunikatívnosti! Mne, ktorý podobne ako vy tridsať rokov komunikuje (cestuje) ako somár po Slovensku a riadne si plní všetky... - chcel som sa mu pošťazovať' na necitlivosť' tohto nového, prevážne mladého sveta, i poažkať' si na vlastnú starobu a boľavé kĺby. Zarazil som sa však v polovičke slova.

- Čo sa vám stalo, prepánajána? - zhíkol som. - Čo to máte na tvári?

Všimol som si, že má obrovskú modrinu okolo očí, veľkú hrču na čele a nos zalepený širokým leukoplastom.

- Vari vás len nezbili ti... oni, ako ich nazvať' ... lapajú Oravci? Sú to strní bitkári!

- Nezbili! - trpko sa usmial. - Ale, to viete! Po kolaudácii tej najnovšej komunikácie druhej triedy, ktorú dokončili mimochodom s dvanásťmesačným sklzom, sme trochu oslavovali. Ako to už býva: s partiou inžinierov a technikov sme sa napokon zastavili u primátora, potom u viceprimátora a ... ako to povedať'...?

- Dačo ste kriticky poznamenali na adresu ich tradične voľnejšieho stavbárskeho tempa a Oravci si od vás nedali brnkať' po nose? - chcel som mu pomôcť' z rozpakov.

- Nie, našťastie nie, v podstate sme si všetko vysvetlili, všetko sa schválilo a podpísalo! Ibaže sme si všetci pritom trochu viacej hrkli, miešalo sa ostré s vinom a cestou z recepcie na parkovisko som stratil rovnováhu.

Bolo vidieť, že hovorí pravdu. Musel spadnúť' rovno na nos. - Chápem! Iste ste sa potkli o nejakú prekážku ponechanú na tej novej komunikácii druhej triedy? - usiloval som sa prispôbiť' jeho stavbárskemu slovníku.

- Kdeže! - odmietol moju zjednodušenú predstavu. - Nijaká prekážka! Zakrútila sa mi hlava a capol som ako vrece! Na ravnej ceste!

BLAŽEJ BELÁK

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

BIATEKY

Boha hromu nachádzame na našom území aj v písomnej podobe na slovenskej minci s nápisom AINORIX. Minca patrí do sady mincí známych ako mince bratislavského typu, nazývané aj biateky.

Na reverze mince sa nachádza vyobrazenie harpye. Pôvod Harpyje je odvodzovaný z gréckej mytológie. Sú považované za okrídlené bohyne - démonov, ktoré mali za úlohu kŕmiť draka, strážiaceho Zlaté rúno. V starovekom Grécku však v prvopočiatoch boli akýmsi zosobnením búrky a mračen a zamestnávali sa tým, že odnášali duše zomrelých do podsvetia 26. V antickom Grécku boli zobrazované ako ženy s krídlami, neskôr ako vtáci s ľudskou hlavou, spravidla ženskou alebo dievčenskou, v neskoršom období sa jej hlava zmenila na hlavu starej škarednej ženy.

Minca AINORIX pochádza z obdobia, kedy Harpyje boli ešte zosobnením búrky a mračen. Búrka to znamená hrom, hromobitie, blesky, tmavé mračná, dážď - typické podmienky védskeho boha dažďa Parjana (Paroma). V slove Harpyja nemožno nevidieť podobnosť so slovenským slovom hrmieť. Drobnou zámenou písmen p > m dostaneme z Harpyje výraz Harmyja resp. Harmija či Harmia. Slovo Harpyja je však možno rozdeliť i na dve slová, na HAR(m) a PYJA, čo značí: HARM BJA inak povedané - hromobitie (hrom bje). Táto interpretácia v žiadnom prípade nie je samoučelná, pretože slovo Harmija resp. Ham-bija je významovo identické s poslaním Harpyje, ktorá bola zosobnením búrky a mračen, teda hrmenia (v šarištine slovo harmi znamená hrmí).

Harpyja zobrazená na slovenskej minci svedčí o tesnom kultúrnom prepojení so starovekým Gréckom a jeho mytológiou. Súčasťou tejto mytológie bol i boh Hermes. Preukázateľná existencia Harpyje na Slovensku nepriamo potvrdzuje i prítomnosť Hermesa, na našom území, popri iných, i Hromiakom nazývaným.

V staroveku sa domnievali, že harpyje sú oplodňované vetrami a ich deťmi sú potom najrýchlejšie a najlepšie kone. V rumunčine pod slovom žrebec nachádzame výraz armăsar (nápis na minci). Ohnivý, divoký, nespútaný kôň sa v slovenčine označuje výrazom PARIPA (hinduistický Parjana či germánska Pariena). A toho taktiež nachádzame i v gréckej mytológii pod menom Pegasos. PEGASOS okrídlený kôň, ktorý vedel lietať rýchlo ako vietor 50, má pomerne blízko k PARGANA, resp. PAGANA.

Potom už určite neprekvapí, že Parom bol bohom ohňa, hromu, sporu, hôr, lesov a zvere. Kultové zvieratá KANEC, respektíve biely kôň 28. A kanec a kôň majú čosi spoločné, čosi, čo nám momentálne uniká, pretože okrem toho, že obaja sú symbolom boha Paroma, majú rovnaký slovný základ: KON - KAN (kôň - kanec).

Kôň ako symbol hromu a búrky je stvárňovaný na minciach bratislavského typu (Biatekoch) pomerne často (na minciach s nápisom COVIOMARVS a BIATEK je zobrazený kanec), buď samostatne alebo spolu s jazdcom. Ohnivý kôň ako posvätné zviera má zreteľné prepojenie s hadom - drakom, čo môžeme vidieť i na jednom z biatekov, kde hlava koňa pripomína dračiu.

Hypotéza • Hypotéza • Hypotéza

OSKÁR CVENGROSCHE

Sloveni - najgermánskejšie Germáni? (3)

Biatek reverz, hlava koňa je zobrazená ako hlava draka. Jazdec drží v ruke akýsi krík či konárik. Tento germánsky zvyk opisuje Tacitus slovami: "...a akési obrazy a odznaky vzaté z hájov, nesú do boja...[kap.7] .. 5

Spojenie drak-kôň v hojnom počte nachádzame i v bohatej ľudovej slovesnosti. Slovenské rozprávky sa priam hmýria príbehmi, v ktorých sa vyskytuje drak letiaci na tátošovi. V jednej z nich, v rozprávke o Vintalkovi, ktorú podal Samko Jamriška z Malohontu 29, sa dočítame:

Vintalko pod železným mostom sa uložil spať i usnul. Tu ale o polnoci strhol sa strašný vietor, huk a tresk, a to práve nad mostom, kde Vintalko odpočíval, nač sa i on prebudil a hneď svoju zbroj zháňal. A to letel jeden drak na tátošovi, ktorý sa mu nad tým mostom potkol...

Pod ďalším mostom pri strete s ďalším drakom, jeho let sprevádza hromot, treskot (drak - hrom) a čo je zaujímavé, meno hlavného hrdinu - Vintalko, môžeme po miernej úprave vysloviť aj ako Vantalko či Vandalko, teda Vandal.

Detailné zábery na nápis. Zreteľne na nich vidieť jednotlivé písmená - ARMO.

Na averze mince AINORIX je hlava, pravdepodobne muža, s vrkočom (ženy sú na biatekoch zobrazované inak), pričom na opačnej strane sa nachádza hadovitá štruktúra ako protiklad vrkoča. Hadovitý útvar môže byť blesk, prípadne had. Pokiaľ „hadovitá štruktúra“ nie je výsledkom náhody (pravdepodobne nie je, pretože sa vyskytuje aj na minci s nápisom FARIARIX), tak sa tu črtá zreteľná symbolika, medzi mužom, ktorý má zopnuté vlasy do tvaru vrkoča a hadom-drakom ako ústredným božstvom - reprezentovaným ohnivým úkazom na oblohe, sprevádzaný hrmením. Symbolika spočíva v úprave vlasov do tvaru vrkoča, ktorým je dávaná najavo úcta, dôverný vzťah či doslova stotožnenie sa z božstvom formou vrkoča.

Vlasy zopnuté na samom temene hlavy do uzla spomína Tacitus v Germánii, pri opise Suebov. Ďalej uvádza, že „tým sa odlišujú Suebi od ostatných Germánov“. Ako príčinu udáva nie parádivosť, ale zdôvodňuje to ako praktickú potrebu: „pretože oni sa vyčesávajú pre oči nepriateľa, keď sa chystajú do vojny, aby vyzerali vyšší a

strašnejší“, aby vyzerali ako božstvo, v ktoré veria, ktoré je s nimi v spojení, ktoré im dodáva sily a odvahy.

Ako si však vysvetliť nápis AINORIX? Na to existuje na prvý pohľad nezvyčajná odpoveď - „Nijako.“ Takáto interpretácia nápisu je podľa všetkého chybná. Pri podrobnejšom preskúmaní textu AINORIX je možné vidieť, že nápis na minci je v skutočnosti odlišný. Pri patričnom zväčšení pomerne zreteľne vidieť namiesto AINO slovo ARMO. V spodnej časti sa nachádza XIR (čítame odzadu ako RIX), takže text by sa mal správne čítať ako „ARMORIX“.

Nápis ARMORIX v slovenčine nemá význam. Keď však vložíme na začiatok písmeno H, dostaneme HARMORIX (Harmorik?), v ktorom prvá časť HARMO je zreteľne totožná s menami Harman, Harmaniak, Harmaček, Harmat, Harmanc, Harmar, Harmoš, Harmák, Hermes atď. V prípade doloženia písmena G dostaneme GARMORIX.

Vkladanie H pred písmeno A resp. vynechávanie H na začiatku v slovách je pomerne bežný jav a netýka sa len Slovenčiny. Poznáme množstvo podobných príkladov, medzi ktorými možno spomenúť ANNA - HANNA, Elena - Helena, Enrico - Henrik, Eravisci - Heravisci, Irmioni - Hermioni, Ermunduri (tal.) - Hermunduri, Ungaria 4 - Hungaria, Alani - Halani 27, Isster - Hister 27, arena - harena (zápasia - lat.) 46, Aedui - Haedui (Haeduovia) 46, Adria - Hadria (Adriatické more) 46, eremita -heremita (pustovník - lat.) 46, erilis - herilis (mužský - lat.) 46, Iberi - Hiberi 46, Jeruzalem - Hierosolyma 46, atď.

Nápis ARMORIX je blízko menu Arminius, ktoré spomína Plinius vo svojej Prírodovede. Arminius bol vodca germánskych Cheruskov, ktorý porazil rímskeho vojvodu Vara (vajra - Indrova zbraň) a jeho odseknutú hlavu poslal Marobudovi, vodcovi Markomanov (kmeň Suebov). V anglickom preklade z roku 1851 30 sa uvádza meno cherského vojvodu ako „Arminius or Hermann“, Arminius alebo Herman 31. V tejto nepatrné poznámke nachádzame zreteľný odkaz na význam mena Arminius. Arminius je latinský výraz, takže jeho pôvodné germánske meno znelo pravdepodobne Armin (ARMO), resp. Harmin, a Harmin je opäť ďalším variantom k menám Hermion, Hermes, Harman, Harmaniak, Harmaček, Harmat, Harmar, Harmoš, Harmák atď.

Výraz podobný slovu ARMO nachádzame i v Škandinávii, v švédčine, v podobe slova Ormar, čo v preklade znamená HAD. Tento výraz sa vyskytuje i v nórsčine v jazyku nynorsk, pochádzajúci z dedinských nárečí, ktoré si uchovali staronorské prvky. Druhý oficiálny jazyk Nórska Bokmal, je veľkou mierou ovplyvnený dánštinou, ktorá bola viac než 400 rokov úradným jazykom v Nórsku. V jazyku Bokmal slovo had preložíme obdobne ako do dánštiny - Slanger (dánsky Slange). Stará Nórsčina sa používa na juhu Nórska, práve v oblasti s najvyšším podielom (okolo 30 %) germánskej (rozumej slovanskej) haploskupiny R1a v Škandinávii.

nikdy nehasnúce svetlo; existenciálnou negáciou zo strany Ahrimana je znovu nijakou mierou nepostihnúť priestor a bez počiatku a bez konca ho vyplňujúce temnoty.

Zoroastriánsky Ormazd a škandinávsky Ormar (had-drak) majú zhodné nielen pomenovanie, ale i nikdy nehasnúce svetlo reprezentované ohňom, či večným plameňom (drak je ohnivým znamením). Ormazd v perzskom jazyku Pahlavi nachádzame ako Ohrmazd, čo má napodiv veľmi blízko k slovenskému ohromiť so základom hrom, v zmysle Boh (ohromný - božský). O-hrmazd je pozitívna zložka, ahriman je negatívna zložka, jediného boha Ahura Mazdu. Hrmazd a Hriman pôsobia ako ďalšie variácie Herma (Hermes) - Hrmán, Hrmel, Hrmo, Harmar, Harmoš, Herman, Hermion atď.

Na základe výskytu haploskupiny R1a, na území, kde vzniklo učenie Zoroastrianizmu, by toto konštatovanie bolo logické, avšak popravde treba povedať, že je nutná podrobnejšia analýza (bez predsudkov) tohto myšlienkového smeru. Určité jazykové a historické súvislosti napovedajú, že nás možno v tejto oblasti bádania čakajú veľké prekvapenia.

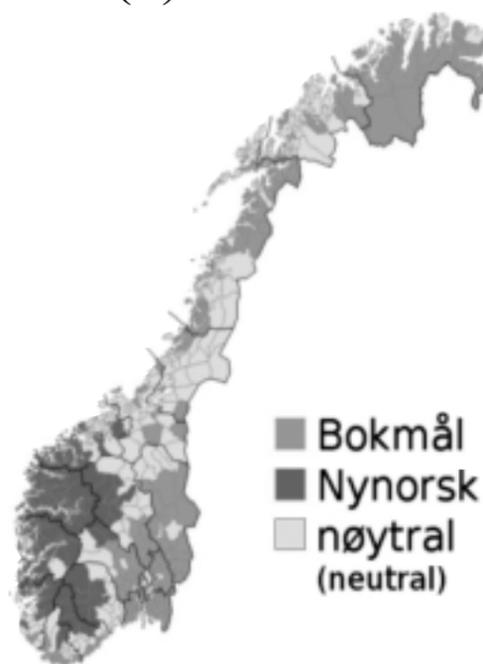
Pôvod zoroastrianizmu je v hinduizme. Hinduizmus alebo Sanatana Dharma je veľmi zrnitá, pestrofarebná viera v Boha, ktorá pripúšťa rôzne cesty k Nemu; je to systém podobný záhrade, ktorá je síce jedna, avšak s rôznymi stromami či rastlinami. Opiera sa o základné ľudské hodnoty dobra a lásky, ktoré majú aj kresťania; toto náboženstvo verí vo večné prevetľovanie sa, z ktorého sa možno oslobodiť a dospieť do stavu, ktorý sa volá mokša (moksha), kedy sa oslobodený jednotlivec dostane do vyšších sfér (kde sú Bohovia) 33.

Mokša doposiaľ existuje vo Fínsku u niektorých etnických skupín ako bohyňa života. V ruskom panteóne nachádzame Mokoš, ktorá v hierarchii slovanských nadprirodzených bytostí stojí v prvej trojici spolu s Démonom Drakom a Bohom-Krakom, ako matka tiel živej prírody - veľká matka 34.

Mokoš - Mokša je „vodná bohyňa“ a slovo mokoš môže mať dávnový pôvod v slove mokrý. Vodou sa krstí, „oslobodzuje“ a sanskritské slovo mokša chápeme i vo význame - spása, sloboda, uvoľnenie. Túto Mokšu - Mokoš nachádzame aj na slovenskej minci bratislavského typu s názvom MACCIUS (Makúš). Na reverze tejto mince je vyobrazenie štvornohej šelmy, ktorej podľa súčasných predstáv, trčia z papule ľudské nohy. Na averze mince sa nachádza do kľbka skrútený okrídlený had - drak (šarkan).

Ďalšiu paralelu s hinduizmom nachádzame v pomenovaní severnej časti Európy. Škandinávia je výraz absolútne identický s menom indického boha menom Skandu. Skanda, je lúčom svetla, ktorý vznikol zo Šivovej iskry. Je Šivovou energiou a Jeho číslom je číslo šesť. Svojím oddaným odovzdáva materiálnu i duchovnú energiu, ale aj úspech 35. Na Srí Lanke (haploskupina R1a) je veľmi známy pod menom Murugan 25.

Murugan rozoznávame na Slovensku v menách Murga, Murgaš, či Murgač. V strednej Európe, na území Karpatkej kotliny nachádzame množstvo riek, ktoré nesú názov Mur, Mura, Mureš (slovensky Maruša). Al-Mascudi, arabský historik a zemepisec vo svojom encyklopedickom diele „Kitám

Mapa Nórska s vyznačením obcí, kde sa ako úradný jazyk používa (2007):

Had, resp. had-drak, a hrom majú k sebe veľmi blízko. Dalo by sa povedať, že hrom je jeden z prejavov hada-draka. Že nejde o náhodu, či účelovú slovnú hračku, dosvedčuje susedná finština, v ktorej pod heslom HAD nachádzame výraz Käärmeet (-ä vyslovujeme medzi -a a -e) čo ma veľmi blízko ku garmet, germet - teda garmieť, harmieť, harmic či harmec (šar.), hrmieť.

Že je možno čítať K ako G napovedá finske slovo Unkarilainen, čo v preklade znamená Maďar, pričom časť Unkari bolo prevzaté z latinského Hungarus, resp. Ungros 32. Obdobne je to i v slove pakanuus (fin.) a paganitas (lat.), čo v oboch jazykoch znamená pohanstvo. Paganus (identické s pakanuus) v latinčine značí pohan a Pakan je i priezvisko vyskytujúce sa na Slovensku.

Škandinávského hada menom Ormar, na počudovanie nachádzame v Zoroastrizme. Zoroastrizmus je považovaný za najstaršie monoteistické náboženstvo, ktoré malo veľký vplyv na neskôr vzniknuté náboženstvá ako Judaizmus, Kresťanstvo a Islam. Ujal sa v Iráne (haploskupina R1a) a v niektorých častiach Afganistanu. Tieto územia boli obývané Protoiráncami, ktorí tu zostali pri presune kmeňov do Indie (haploskupina R1a).

Zoroastrizmus je stále živé náboženstvo s koncentráciou stúpenčov v okolí mesta Yazd. Bolo to jedno z prvých náboženstiev, ktoré uctievalo všemohúceho, neviditeľného boha menom Ahura Mazdu, v zoroastriánskych chrámoch reprezentovaného „večným plameňom“. Jadro učenia spočíva v dualizme, v odvekom boji protikladných božstiev reprezentujúcich dobro a zlo. Spenta Mainja (svätý duch Ahura Mazdu) alebo Ormazd či Ohrmazd podmieňuje jestvovanie, Angra Mainja (zlý duch) alebo Ahriman či Ahreman stelesňuje jeho protie. K druhotným princípom ako ďalší existenciálny prejav Ormazda patrí neobmedzené trvanie čiže čas a

murúdz az-zahab va macádin al-džauhar (Ryžovská zalata a bane na draho-kamy) pomerne obsérne opisuje Slovanov. Medzi inými spomína 36:

...Potom je tu kmeň, ktorý sa volá Muráva, potom kmeň Churvatín (Chorvátii), potom Sásín, potom kmeň Chuššánín a napokon kmeň Barándžábín...

Je možné, žeby všetky Maravy - slovenská, rumunská a srbská boli územia, kde bol uctievaný boh Murugan, či Murgaš? Vylúčené to nie je, najmä keď si uvedomíme, že Góti (Srbi a Bulhari) dorazili na svoje dnešné územie so Škandináviu, z územia, kde uctievali boha Skandu (Murugan).

Bavorský geograf v diele Descriptio civitatum et regionum ad septentrionalen plagam Danubii spomína (okolo roku 817) severne nad Dunajom Moravu, ktorú obývajú Marhari. V nej sa nachádzalo 11 miest. Druhú Moravu obývali Merehani, ktorí mali 30 miest 37. Marharov a Merehanov sú súčasní historici svorne považujú za Moravanov. Pomenovanie Marhari a Merehani však vysvetliť nevedia.

Kmeň menom Merehani, singulár Merehan je identický s hinduistickým božstvom menom Murugan, resp. Muruhan (TYP H). Zhoda je vo všetkých štyroch spomínaných, vrátane koncovky, jediný rozdiel je zámena samohlásky -u za -e. Ide o takú zhodu, že o totožnosti týchto dvoch výrazov len ťažko možno pochybovať.

Obdobne je to i s kmeňom menom Marhari. Kmeň Hari, opisuje Tacitus v Germánii, ako jeden z kmeňov Suebov (Slevov). Latinsky ich nazýva Harii a umiestňujú ich do oblasti niekde za Karpatský oblúk, na územie dnešnej západnej Ukrajiny. Sanskritské HARI je ďalšie meno pre vlasatého indického boha Višnu, ktoré nachádzame v súčasnej nemčine v slove haar, čo znamená - vlas, vlasy, chlpy, srst' a v slove haarig vo význame vlasatý. V šarištine sa pre označenie dlhých vlasov používa slovo haro. Tu je treba popravde povedať, že pôvod slova haro nie je známy. Môže ísť o slovo pôvodné, avšak nie je vylúčené, že ide výraz prevzatý od nemeckých prisťahovalcov.

Pomenovanie Marhari sa zreteľne skladá z dvoch slov, zo slova MAR v zmysle Marava a zo slova HARI, v zmysle vlasatý boh. Marhari boli teda „vlasatí Maravania“ alebo Mara(vania) uctievaní boha menom HARI, ktorí obývali územie karpatskej kotliny Maravou nazývaným.

Staroveká slovenská minca s nápisom ARMORIX (AINORIX) má mincu - dvojicu s nápisom FARIARIX. Na averze oboch mincí je zobrazená hlava s dlhým vrkočom, na reverze je taktiež rovnaký motív Harpyje, avšak tu už vidieť oproti minci ARMORIX určité odlišnosti. Najmarkantnejší rozdiel je v texte vyrazenom na pravej strane. Text je interpretovaný ako FARIARIX, a podľa neho dostala minca i pomenovanie. Nápis je rozdelený na dve časti. Prvú časť tvorí FARIARI, druhú - samostatne stojace X, nachádzajúce sa medzi nohami Harpyje.

Fariarix

V odbornej literatúre 47 je základ mena považovaný za germánsky, prípona -rix je údajne keltská. Text je rozdelený na dve časti, na FARA a

RIX. Fara je odvodzované z nemeckého fahre, čo znamená prevoz, prievozník je fährmann. Význam slova FARIARIX je podľa toho vykladaný ako „kráľ prievozníkov“. Meno sa v tomto význame nikde inde nezaznamenalo, a je otáznik ako sa k tomuto výsledku odborníci dopracovali.

Priemerný Slovák (Sloven) nepotrebuje tituly pred ani za menom, dokonca ani veľkú fantáziu k tomu, aby nápisu jednoznačne porozumel. V slovenčine je FARA miesto, kde býva duchovný muž - farár. Slová farár i fara sú čisté slovenské výrazy bez akejkoľvek úpravy. FARIARIX teda čítame ako FARIARIK, resp. FARARIK.

Pôvod slova farár je v súčasnosti nesprávne odvodzovaný od nemeckého 'der Pfarrer'. Podľa českých etymológov (1967), základné slovo fara pochádza zo staronemeckého pharre, a to zo strednelatinského parochia, a to zo strednegréckeho parokia a to od paroikos. A paroikos je vraj zložené z para, čo značí vedľa, a z oikos (dom). Podľa tohto teda katolícky farár je „bydlíci vedľa“, respektíve osoba nachádzajúca sa vedľa domu.

Avšak grécke slovo pre farára je papas a žiadny papas „nebydlí vedľa“. Farári vo všetkých kultúrach obvyčajne žijú na fare. Anglicky sa fare hovorí parish, nemecky pfare portugalsky paroquia, grécky paroikia, slovensky farský dom alebo fara, a nikto nevie odkiaľ sa to slovo vzalo. Určite však nie od bydlíciho vedľa. Pritom fara je domovom alebo oddychovým miestom duchovného muža, ktorý vidí a vie viac než kto iný. Takému svätcovi sa v dravidskej Indii hovorí par (plural parar) alebo paramanan čiže Brahman a jeho miestom oddychu je paroikai, odkiaľ potom grécke paroikia atď. Ten kto býva na paroikai je par alebo parar. [Dr. Cyril Hromník]

Farár teda odvodzujeme od parar (tamilčina nepozná F), ktoré ak nám naozaj prišlo, tak len z východu, a od nás sa dostalo ďalej do nemčiny a nie naopak. FARIARIX teda mohlo byť pôvodne PARIARIX, s rovnakým významom. PARIARIX respektíve časť PARIAR, PARIJA je identické s bohom menom Pariana (Parom) ako aj s mestom PARIENA (Nitra).

Obe mince, FARIARIX a (H)ARMORIX sú teda nielen dizajnovy identické, ale priamo na seba nadväzujú - PARIARIX (Pariarik, Parjana) ako boh Parom, boh hromu a bleskov, s hlavným náboženským sídlom v meste Pariena a (H)ARMORIX (Harmorik) ako pôvodca hromu (hrmenia), teda opäť „hromové“ božstvo.

Avšak samotná interpretácia textu mince FARIARIX nesie so sebou určité pochybnosti, pretože je pomerne benevolentná k odchýlkam. Pri podrobnejšom preskúmaní názvu je zreteľne vidieť, že F nie je F, ale podoba sa skôr ruskému, či gréckemu G. Prvému R chýba nožička, takže ak to chceme čítať ako R musíme opäť siahnuť za gréckou resp. ruskou abecedou. Druhé R dokážeme čítať ako latinské, len v prípade, ak budeme uvažovať, že je obrátené.

Je zjavné, že text je možné čítať nielen v latinčine, ale i v gréčtine, dokonca, grécka „stopa“ sa javí ako pravdepodobnejšia.

Aplikovaním gréckej abecedy dostaneme nápis Garia?ix, čo je omnoho bližšie vyrazenému textu ako text písaný latinou, čítaný ako FARIARIX. Garia?ix čítame ako GARIA?ICH resp. GARIA?IKH. Otáznik označuje písmeno, ktoré v gréckej abecede nie

je jednoznačne identifikovateľné. Písmeno sa nepodobá žiadnemu veľkému písmenu gréckej abecedy, avšak možno ho prirovnať k malému gama (?), upsilon (?) alebo ni (?).

Text na minci vykazuje prvky písma antickej gréčtine, kde možno zreteľne prečítať GARLAUI. X (čítame ako kh resp. ch) sa nachádza trochu nižšie, medzi nohami Harpyje.

Dostávame tak tri varianty: GARIAGICH, GARIAUICH, GARIANICH. Prvú možnosť môžeme hneď zavrhnúť, pretože písmeno G je zobrazené zreteľne na začiatku textu. GARIANICH zavrhnem tiež, aj keď tento variant je lákavá (GARJANA). Najpravdepodobnejší je variant s písmenom upsilon, pretože zobrazený znak sa javí ako akýsi medzitvar medzi veľkým a malým vypsilonom. Vzhľadom na rôzne varianty starogréckej abecedy, ktorej používanie bolo závislé od miestneho dialektu, je táto odchýlka prípustná.

Α α	Β β	Γ γ	Δ δ	Ε ε	Ζ ζ	Η η	Θ θ	Ι ι	Κ κ	Λ λ	Μ μ
alpha	beta	gamma	delta	epsilon	zeta	eta	theta	iota	kappa	lamda	mu
α	β	γ	δ	ε	ζ	η	θ	ι	κ	λ	μ
[a]	[b]	[g]	[d]	[e]	[z]	[c]	[t]	[i]	[k]	[l]	[m]
Ν ν	Ξ ξ	Ο ο	Π π	Ρ ρ	Σ σ	Τ τ	Υ υ	Φ φ	Χ χ	Ψ ψ	Ω ω
nu	xi	omicron	pi	rho	sigma	tau	upsilon	phi	chi	psi	omega
ν	ξ	ο	π	ρ	σ	τ	υ	φ	χ	ψ	ω
[n]	[ks]	[o]	[p]	[r]	[s]	[t]	[v]	[f]	[k]	[ps]	[o:]

Grécka abeceda - starogrécka výslovnosť

Dvojhlásky - grécka abeceda (starogrécka výslovnosť). Dvojhlásku alpha upsilon čítame ako au.

Υ υ

Znak na minci vykazuje črty upsilon. (v poradí zľava: veľké upsilon, znak na minci, malé upsilon)

Upsilon je v súčasnej gréckej abecede čítané ako Ypsilon, teda -y. Starogrécka výslovnosť je však v niektorých prípadoch odlišná od tej súčasnej. Konkrétne v prípade upsilon sa v starovekej gréčtine používal na zápis samohlásky -u. Vzhľadom na to, že nápis na minci určite nie je nový, mali by sme ho čítať ako GARIAUICH, respektíve GARIAUIKH.

Doposiaľ bolo nájdených a zdokumentovaných 23 mincí s nápisom „FARIARIX“, všetky v nálezoch v Bratislave a v Rakúsku, teda na území, kde ešte v 5. storočí 43 sídlili Suebi (Slevi), ktorí sami sebe hovorili Sloveni, a ktorí tak ako vtedy, tak i dnes v svojom nárečí používajú spoluhlásku -u (zjednodušene čítame ako -u). Z toho je zjavné, že v slove GARIAUICH, nejde o štyri po sebe idúce samohlásky I - A - U - I (GARIAUICH), ale že domnelá samohláska U je v skutočnosti spoluhláska -u, v súčasnosti typická pre Záhorie a Slovácko, kedysi však hojne používaná i v iných regiónoch Slovenska a na Morave.

Ako príklad súčasnej Záhoráčtiny možno uviesť slová ako vúu (vól), ve-seuo (veselo), púua (píla), žúua (žila), vo-uat (volať), pouedne (poledne, polud-

nie), kúuat (kálat', drevo rúbať na polienka), kauač (drevená pomôcka pri odkôrňovaní prútia), pouem (spolu), pouedne (poludnie), ueu (lel), dopoui (dopoly), škoua (škola), siua (sila), máuo (málo), maui (včasný), uauoch (lalok).

Táto spoluhláska -u, je v ostatných krajoch Slovenska, ako i v spisovnej slovenčine, nahrádzaná spoluhláskou -L, takže po drobnej gramatickej úprave dostaneme výraz už pomerne známy - GARIALICH respektíve GARIALIKH. S prihliadnutím na určité jazykové zákonitosti slovenských nárečí, je súčasnému slovenskému uchu prirodzený druhý variant, teda GARIALIKH, správnejšie GARIALIK. A tento GARIALIK je slovo mimoriadne zaujímavé hneď z viacerých dôvodov, z ktorých zatiaľ uvediem len jedno.

GARIALIK je až na koncovku zhodné so sanskritským slovom GARJANA, GARJANA v sanskrite značí zvuk - hrom, či hromový zvuk. Tento poznatok vytvára mimoriadne zaujímavú situáciu. Máme tu dve mince s rovnakým motívom (až na zopár drobných detailov) na averze i reverze s dvoma rôznymi nápismi, jeden zobrazený latinou, druhý gréckou abecedou, jeden čitateľný v slovenčine, druhý v sanskrite so slovenskou koncovkou (-LIK), obe však vyjadrujúce to isté - hrom, hromové dunenie, GARIALIK a (H)ARMORIX.

alpha	beta	gamma	delta	epsilon	zeta	eta	theta	iota	kappa	lamda	mu
AA											
B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B
Gamma											
Delta											
Epsilon											
Zeta											
Eta											
Theta											
Iota											
Kappa											
Lambda											
Mu											
Nu											
Xi											
Omicron											
Pi											
Rho											
Sigma											
Tau											
Upsilon											
Phi											
Chi											
Psi											
Omega											

Porovnanie variácií ranogréckych typov písma z rôznych lokalít (Ionia, Athens, Corinth, Argos, Euboea) so súčasnou gréckou abecedou (Modern). Súpec AP zobrazuje starovekú výslovnosť, MP modernú výslovnosť.

Vytvára tu otázka, čo tým chceli autor či autori povedať. Jedná sa snáď o pomenovanie jedného božstva, ktorého uctievali pod dvoma rozličnými menami dve rozličné náboženské skupiny, či dva slovenské kmene? Tí pôvodní (domáci) a tí čo prišli zo severu? Alebo to bolo inak? Bol ako prvý razený GARIALIK a po ňom, možno i

vplyvom prisťahovaleckej vlny, (H)ARMORIX už v novo zavedenej latinčine? Je vari existencia týchto mincí dôkaz kultúrnej (nie výmeny obyvateľstva!) reformy, vrátane písma? Mohlo ísť v prípade mince GARIALIK o pôvodné písmo, používané na našom území, našimi predkami? Veď nemožno si nevšimnúť, že jednotlivé znaky vykazujú v porovnaní s ostatnými územiami, kde vládol Hermes (Ionia, Atény, Korint, Argos - vid' tabuľka) nepatrné odlišnosti.

Alebo je všetko inak a rovnako ako nápis GARIAUICH čítame pomocou starogréckych znakov i nápis (H)ARMORIX? Vylúčené to nie je. V takom prípade by text RIX nebol čitateľný ako RIX, ale obrátene, v súlade s orientáciou textu ARMO, takže by výsledný text znel : ARMO-UICH respektíve ARMOUIKH, teda ARMO-LIK (HARMOLIK). Znak A spolu so znakom R sú odlišné od znakov A a R (P) použitých v prípade mince GARIALIK, avšak v súlade s typom písma používaným napríklad v Korinte, Aténach či v Argose.

Riešeni i interpretácii sa núka hneď niekoľko a najst' tu najsprávnejšiu je dnes veľmi ťažké ak nie nemožné. Každopádne však možno jednoznačne povedať, že nech použijeme akúkoľvek abecedu, výsledkom budú vždy len slová čitateľné v slovenčine a jej nárečiach. A tie sú kľúčom k odhaleniu pôvodu všetkých biatekov i našej skutočnej histórie.

POZNÁMKY:

- MAGNAE MORAVIAE FONTES HISTORICI I. Státni pedagogické nakladatelství PRAGAE-BRUNAE, 1964, str. 3675. Tacitus, Z dejín cisárského Ríma, Svoboda 1976
- Rudo Irša, osobná korešpondencia autora
- Juraj Šipoš, osobná korešpondencia autora
- Vojtech Zamarovský, Bohovia a hrdinovia antických báji, Vydavateľstvo PERFEKT 1998, Bratislava, str. 158
- AMMIANI MARCELLINI HISTORIAE LIBER XXXI, <http://www.thelatinlibrary.com/ammiianus/31.shtml>
- Pavol Dobšinský, Prostonárodné slovenské povesti, zväzok I, Tatran, Bratislava 1974, str. 379
- NATURAL HISTORY OF PLINY, TRANSLATED BY THE LATE JOHN BOSTOCK, M.D., F.R.S. AKD H. T. RILEY, Esq, B.A., LATE SCHOLAR OF CLAEH HALL, CAMBRIDGE, LONDON; HENRY G. BOIN, YORK STREET, COVENT V MDCCCLII, str. 348
- Július Špaňár/Jozef Hrabovský, Latinsko/slovenský a Slovensko/latinský slovník, SPN 1962, str. 757
- Lubomír Ďurovič, ZPRÁVA PÍSMO SLOVENSKÉHO TOBLÁŠA MASNICA* A PROBLÉM SLOVENSKEJ IDENTITY
- George Nandana Sipos (Juraj Šipoš), Ganeš a Kumara - úvod do hinduizmu, <http://www.freebsd.nfo.sk/hinduizmus/ganes.htm>
- Rudolf Irša, Slovo a Oslovanoch ich démonoch a bohoch, str.128
- George Nandana Sipos (Juraj Šipoš), Boh Skanda, <http://www.freebsd.nfo.sk/hinduizmus/skanda.htm>
- Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov II., Literárno informačné centrum, Bratislava 1999, str. 238
- Ján Steinhübel - Nitrianske kniežatstvo, vydavateľstvo RAK, Bratislava 2004, str. 17
- Július Špaňár/Jozef Hrabovský, Latinsko/slovenský a Slovensko/latinský slovník, SPN 1962, str. 267, 266, 270, 271
- Prof. PhDr. Richard Marsina, DrSc., Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov I., Literárno informačné centrum, Bratislava 1999, str. 133

(Dokončenie v budúcom čísle)

KULTÚRA

dvojtyždenník závislý od etiky
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. - Adresa vydavateľstva a redakcie: Sološíkova 41, 841 04 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: Július Binder (predseda), Anton Hlinka, Richard Marsina, Tibor Kovalik (Kanada), Vladimír Kubovčík. - Šéfredaktor: Teodor Križka. - Cena jedného čísla je 1,00 € - Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s.,

Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P.O.BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. - Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 - Registračné číslo EV 757/08. - Nevyžiadané rukopisy nevraciam. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk - www.kultura-fb.sk - Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR - ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

Medzi ďalšie početné a mimoriadne aktívne slovenské študentské a mládežnícke spolky prvej polovice dvadsiateho storočia patrilo Ústredie slovenského katolíckeho študentstva (ÚSKŠ), ktorého členmi a funkcionármi boli viaceré významné osobnosti slovenského politického, spoločenského a kultúrneho života.

Počiatky národného spolkového organizovania slovenských katolíckych študentov siahajú ešte do čias posledných rokov dožívajúcej rakúsko-uhorskej monarchie, keď na rímskokatolíckom piaristickom gymnáziu v Ružomberku vznikol a pôsobil študentský samovzdelávací krúžok. Tento spolok už od jeho založenia ideovo viedli a usmerňovali piaristickí rehoľní klerici, ale po vypuknutí 1. svetovej vojny povinne narukovali do armády a do vedenia samovzdelávacieho krúžku sa paradoxne a zároveň logicky postupne dostali agresívne protikatolícke elementy, tvorené študentmi maďarského a židovského pôvodu. Smerovanie spolku tak začína pod ich vedením naberať otvorený antikatólicky a protislovenský kurz a nimi vydaný časopis Diákszava (Študentské slovo) sa vysmieva zo slovenského katolíckeho tradicionalizmu a útočí na jeho predstaviteľov a zástancov. Slovenskí katolícki tradicionalisti však už v školskom roku 1917 - 1918 prešli z verbálnych príležitostných stretov do aktívnej organizovanej obrany a začali vydávať svoj časopis s resesistickým názvom Liptóibryndza (Liptovská bryndza), ktorý ilustroval nadaný Augustín Način. Na jeho stránkach polemizovali so svojimi oponentmi a povzbudzovali členov tradicionalistickej slovenskej katolíckej opozície. V septembri 1918 sa uskutočnili nové voľby spolkového predsedníctva, v ktorých sa jednoznačne presadila katolícko-evanjelická slovenská frakcia. Novým predsedom krúžku sa stal žiak ôsmeho ročníka Vladimír Šrobár (syn Vavra Šrobára) a prvým podpredsedom siedmak Karol Sidor. Ešte počas prázdnin roku 1918 začali Sidor s Načinom vydávať čisto slovenské periodikum s názvom Listy pre mládež, rozširované medzi slovenskými študentmi na Orave a Liptove.

Kvalitatívne nová etapa organizovania slovenského katolíckeho študentstva začína po vzniku československého štátu, ktorý mal podľa slov jeho prvého prezidenta Masaryka poskytnúť katolíkom iba toľko slobody, koľko si sami vybojujú. Idea samostatného tlačového študentského časopisu, ktorá bola programovo navrhnutá na stránkach Národných novín, sa začala naplňovať v novembri 1918. Časopis dostal podľa Sidorovho návrhu názov Vatra.

Ešte koncom roku 1918 boli slovenskí študentskí aktivisti telegramom pozvaní na prvý kongres česko-slovenskej študujúcej mládeže, ktorý sa mal uskutočniť 3. - 5. januára 1919 v Prahe. Na kongres odcestovala dvadsaťpäťčlenná slovenská delegácia stredoškôlkov, vedená K. Sidorom, ktorý sa stal podpredsedom organizačného kongresového výboru a predniesol hneď v úvodnej časti jeden z prvých referátov. Objasnil v ňom komplikované pomery panujúce na slovenských stredných školách a situáciu v spolkovom organizovaní slovenského študentstva. Latentný ideový rozpor medzi slovenskou delegáciou a českými liberálnymi pokrokmármi však ešte na kongrese prerástol do otvoreného principiálneho konfliktu. Ako najproblematickejšie a neprekonaťelné sa ukázali predovšetkým tretí a dvanásť bod memoranda prijatej reformnou kongresovou pracovnou sekciou. V oblasti stredných škôl požadovali pre katolíkov dve neprijateľné úpravy: „III. Žiadame školu úplne neodvislou od cirkve. XII. Všetchny školy susedom, obzvlášť klášterní, budúť prevedeny co nejdříve do správy státní“. Slovenská delegácia sa voči týmto snahám formulovaným do pracovných a záverečných kongresových

VOJTECH KÁRPÁTY

Katolícke spolky a organizácie na Slovensku 1918 - 1945

Ústredie slovenského katolíckeho študentstva (1)

dokumentov prostredníctvom svojho predstaviteľa K. Sidora ostro ohradila a vynútila si v tejto otázke nasledovnú doplnujúcu „slovenskú“ klauzulu: „Otázka cirkevní budí však řešena podle přání Slováků“. Delegácia sa vrátila na Slovensko deprimovaná a rozčarovaná. Sidor začal po návrate organizovať jadro budúceho jednotného študentského katolíckeho spolku. Z hľadiska ideových fundamentov a východísk však ďalšie spojenectvo a kooperácia so Zväzom pokrokového študentstva česko-slovenského neprichádzali viac do úvahy. Spolok Vatra sa začal v tomto smere ideovo očisťovať aj zvnútra. Evanjelicko-pokroková frakcia spolku sa snažila presadzovať na stránky spolkového časopisu protiklerikálne, sokolské a pokrokovsko-liberálne články, útočiacie na katolícku cirkev, katolícku tradíciu a katolíkov označujúce za spiatocníkov, ktorí nepochopili ducha doby a spoločensko-politického vývoja. Katolíci, vidiac zbytočnosť a kontraproduktívnosť sporov s evanjelikmi, sa rozhodli založiť si svoj vlastný výhradne katolícky študentský spolok. Túto logickú alternatívu navrhol Sidorovi dlhoročný duchovný správca ÚSKŠ a v tom čase katechéta ružomberského gymnázia Ignác Grebáč - Orlov.

Po viacerých personálno-organizačných komplikáciách a sporoch s riaditeľom školy Bohdanom Haluzickým, ktorý odmietal dať svoj súhlas a povolenie na založenie takéhoto spolku a to aj napriek organizovaným študentským intervenciám a prosbám. Napriek zároku riaditeľa bolo v školskom roku 1918 - 1919 na ružomberskom gymnáziu založené Sociálne združenie slovenského študentstva. V lete 1919 uverejnili noviny Slovák spolkové stanovky a vyzval slovenskú študujúcu mládež zakladať miestne organizácie združenia na svojich školách. Ešte 28. júna 1919 bol v Ružomberku zvolený dočasný Ústredný výbor slovenského katolíckeho študentstva, ktorého predsedom sa stal K. Sidor. Výbor začal pripravovať personálne i organizačne I. zjazd slovenského katolíckeho študentstva, ktorý sa uskutočnil 3. augusta 1919 v Ružomberku. Zúčastnilo sa na ňom viac ako tisíc slovenských študentov a početná delegácia českých katolíckych študentských organizácií, vedená J. Šrámkom. Zjazd otvoril svojim úvodným prejavom Andrej Hlinka a celá akcia mala nerušený dôstojný manifestačný priebeh. Na záver bol účastníkmi zjazdu schválený návrh I. Grebáča - Orlova, aby bol dočasný Ústredný výbor slovenského katolíckeho študentstva pod Sidorovým vedením uznaný a potvrdený za oficiálnu stabilnú výkonnú organizačnú jednotku slovenských katolíckych študentov.

K stretnutiu medzi katolíckymi tradicionalistami a liberálnymi pokrokmármi v študentskom hnutí došlo 6. augusta 1919 na kongrese slovenskej študujúcej mládeže v Turčianskom Sv. Martine. Sidor tam vystúpil s návrhom na založenie celonárodného zjednocujúceho slovenského študentského zväzu, ktorý by rešpektoval konfesijné rozdiely a teda aj autonómne postavenie katolíckych študentských spolkov. Prítomní liberálno-pokrokovskí študenti podporení a povzbudení prítomnosťou školského referenta Štefánka začali Sidora verbálne atakovať a keby nebola katolícka študentská delegácia urýchlene opustila

kongresovú sálu, tak by podľa svedeckých výpovedí došlo i priamym fyzickým útokom.

Prvé miestne organizácie Sociálneho združenia slovenského študentstva boli založené ešte v lete a na jeseň roku 1919 v Žiline, Rajci, Trnave, Trenčíne, Leviciach, Košiciach, Prešove a Levoči. Ďalšia organizačná práca bola prerušená zákazom zakladania akýchkoľvek študentských spolkov na slovenských stredných školách. Jedinou výnimkou boli samovzdelávacie krúžky. Táto represívna smernica bola evidentne a cieľne prijatá predovšetkým proti Sociálnemu združeniu slovenského študentstva a jeho ďalšiemu rozmachu a šíreniu. Napriek týmto opatreniam sa 23. mája 1920 konal v Prešove II. pracovný zjazd združenia, na ktorom sa mimoriadne aktívne a v prekvapujúco hojnóm počte zúčastnili študenti z východného Slovenska.

S nezmenenými pozícijskými stanoviskami vystúpili slovenskí katolícki študenti vedení K. Sidorom v dňoch 25. - 27. júla 1920 na manifestačnom kongrese katolíckeho študentstva v Brne. Alternatívnou slovenskou akciou sa stal II. manifestačný kongres slovenského katolíckeho študentstva dňa 8. augusta 1920 v Ružomberku, ktorému predsedal študent práva M. Sahulčík. Zo strachu pred represívnymi opatreniami a vylúčením zo školy sa na tomto zjazde zúčastnili iba maturanti a vysokoškôláci. Na kongrese boli prítomní aj českí delegáti, ktorí si vypočuli Sidorove otvorené a jasné stanovisko k ideovej otázke zmyslu osobitného organizovania slovenských katolíckych študentov na báze samostatnej organizácie: „Aká že je to myšlienka, ktorá nás v jedno viaže? Je to myšlienka katolicizmu a slovenskosti. Za vieru a reš, za národ a kríž sme si povedali vlni a z nášho programu neustúpili sme ani o krok. Keď ide o katolicizmus - keď ide o náš národ, my neznáme kompromis,

ani žiadny pakt. S Čechmi katolíckymi chceme žiť vo svornosti a láske ako s nimi rovní a nie im podriadení“.

V každom smere bol prelomovým III. zjazd slovenského katolíckeho študentstva, ktorý bol zvolaný na 14. - 15. augusta 1921 do Žiliny. Prvotná iniciatíva vyšla od vysokoškôlkov - spolku slovenských katolíckych akademikov Tatra z Brna a spolku slovenských katolíckych akademikov Považan z Prahy, ktoré vznikli v rokoch 1920 - 1921. K prípravným organizačným zjazdovým prácam sa pridali aj slovenské bohoslovecké spolky zo Spišského Podhradia, Nitry a Olomouca. Prvým organizačným krokom bola voľba prípravného zjazdového výboru, ktorého predsedom sa stal Július Stano a tajomníkom Ján Hollý. Jednotlivé študentské zjazdové delegácie sa začali schádzať do Žiliny ešte v predvečer zjazdu, dňa 13. augusta 1921 a predniesli svoje zdravice na spoločnom predzjazdovom večernom stretnutí o 20. 00 hod. v sále Občianskej besedy. Prvý zjazdový deň začal sv. omšou, ktorú celebroidal biskup Ján Vojtaššák a na ktorej sa zúčastnilo vyše 800 študentov. O 9. 30 hod. otvoril zjazdové zhromaždenie krátkym prejavom predsedu prípravného výboru J. Stano. Zhromaždení si vypočuli a odsúhlasili rokovací poriadok a pokračovali v programe voľbou zjazdových funkcionárov a administrátorov. Za predsedu zjazdu bol zvolený J. Stano, za podpredsedov D. Gajdoš, F. Mikušová, J. Pokorný a O. Holúšek a zjazdovým tajomníkom sa stal J. Hollý. Zjazdovými zapisovateľmi a overovateľmi boli M. Schelling, P. Prídavok a M. Šurianska. Prvé slávnostné prejavy na zjazde predniesli hostia J. Vojtaššák, F. Kabina, J. Tiso, J. Sivák a V. Tuka. Práve Tukov prejav vzbudil medzi prítomnými stredoškôlskymi a hlavne vysokoškôlskymi študentmi najväčší záujem a mal u nich aj najsilnejší ohlas. Stal sa akýmsi neoficiálnym progra-

mom a ideovým manifestom slovenského katolíckeho študentstva tej doby. Ešte v tom istom roku bol jeho prejav vydaný vo forme samostatnej publikácie s názvom Kristovi bojovníci a rozširovaný medzi slovenskou študujúcou mládežou. Tuka v ňom predniesol podmanivý emocionálny bojový politický apel v ktorom kritizuje existujúce pomery v prvej ČSR: „Na vás čaká, milí mladí bratia, táto ťažká, ale aj slávna práca, zaujatie vlasti. Vlast' táto ešte nie je vaša, ešte len bude: dnes je ona domovom hriechu. V tejto krajine je pánom hriech. Hriech kričí z novín vieru vysmievajúcich, z obrázkov mravy urážajúcich, vo výklade a v krčme - hriech skáče v pohľade mužskom a ženskom, v nehanebnej, podlej reči mladých a starých - hriech sa odporúča v nestatočnosti obchodnej, v nezachovaní daného čestného slova, v terorizovaní od polovzdelaných krikľúňov, vo verejnom úplne skazenom živote, v beštiálnej borbe za uchvátením majetku a všetko zhltajúcom cigánstve. Chyťme teda šabl'u proti hriechu, postavme sa k veliteľovi božiemu, staňme sa bojovníkmi Kristovými. V božskej mnohotvárnosti tak nevyčerpatel'ny Kristus je v našom programe, keď vraví o sebe „nie pokoj, ale boj som priniesol“. Berme zbraň Kristovu do rúk proti kaziteľom ľudstva, proti hrobárom národov. Mobilizácia je bratia! Trúba zvučí vojakom Kristovým! Bitka sa začína za Slovensko - Slovensko Kristovo! Do zbrane! Vpred! ...

V popoludňajších hodinách začali svoje rokovania tri zjazdové sekcie - vysokoškôlska, sekcia študentiek a sekcia stredoškôlkov. Predniesli sa prvé návrhy na založenie novej jednotnej organizácie - Ústredia slovenského katolíckeho študentstva a prítomní delegáti pripomienkovali a schvaľovali stanovky tohto nového spolku, ktoré vypracoval študent práva J. Bugár. Porady pokračovali aj v nasledujúci deň (15. augusta 1921) a otvoril ich prejav A. Hlinka a referát D. Gajdoša. V ten istý deň delegáti schválili založenie ÚSKŠ, ešte so sídlom v Brne (študovala tam väčšina funkcionárov) a za jeho predsedu zvolili J. Stana. Podpredsedom sa stal J. Hollý, tajomníkom V. Hudec, pokladníkom V. Albrecht a zapisovateľom F. Kabina. Rozprava pokračovala schválením Sidorovho návrhu, aby sa časopis Vatra stal oficiálnym spolkovým periodikom ÚSKŠ. Už v roku 1922 zmenilo ÚSKŠ svoje oficiálne sídlo a presťahovalo sa do Bratislavy.

(Pokračovanie v ďalšom čísle)

Aby sme nezabúdali...

viedol Josef Kabrt a členmi boli Václav Machatka, Ing. R. Brázda, R. Vašatka, pani Kubičková, Dr. Patočka a slečna Vlčková.

Zjazd mal vlastne dve časti: občiansku a náboženskú. Veď sa konal v dňoch slovenských vierozvestov sv. Cyrila a sv. Metoda.

Slávnostným občianskym rečníkom bol JUDr. Vladimír Clementis, ktorý zdôrazňoval význam slovanstva, česko-slovenskú jednotu, ale tiež solidárne úsilie o mier, ktoré prítomní prijali s plným pochopením.

Slávnostné bohoslužby viedol bratislavský farár A. Pozdech za asistencie dr. Kalača z Prahy a arcidiakona J. Haška. S veľkým záujmom si prítomní vypočuli kázeň pána farára Ferdiša Jurigu, bývalého slovenského poslanca Uhorského a Československého parlamentu. O kázeň ho požiadať katolícki vysokoškôláci. Vo svojej kázni vyzdvihol význam svätých vierozvestov pre našich predkov a ich živý odkaz pre úspešný rozvoj súčasnej slovenskej spoločnosti.

O tejto udalosti písala vtedajšia tlač a noviny „Čas“ v číslach 62 a 63 prinikli podrobné informácie a uverejnili článok dr. Jozefa Lettricha „Náš prvý zjazd“. Výsledkom stretnutia bolo

založenie „Všeslovanského združenia slovenského národa“.

O činnosti tohto Združenia nie sú bližšie správy. Je však ešte oveľa smutnejšie, že obsiahla kniha „Dejiny Slovenska, dátumy, udalosti, osobnosti“ vydaná vydavateľstvom „Slovart“ Bratislava 2007 a v tom istom roku v Prahe vo vydavateľstve „Libri“, ktorého autorom si mnohí historici a autorom projektu je PhDr. František Hanák, sa vôbec nezmiňuje o tejto významnej všeslovanskej udalosti na Slovensku.

A na záver ešte doplnenie: Vtedajšia tlač sa nezmienuje o tom, že v predvečer osláv, teda 3. júla 1945, prišla do vysokoškôlskeho internátu „Svoradov“ Štátna bezpečnosť a bez udania dôvodu pod vedením policajného dôstojníka a jeho pomocníkov odvieďla 64 vysokoškôlkov i absolventov, ktorí pomáhali organizovať tento Všeslovanský zjazd a zaviedla ich do budovy Štátnej bezpečnosti „U levov“, kde ich násilne držala bez možnosti spánku na lôžku o chlebe a vode, až do skončenia osláv. Takýto spôsob začal byť potom bežný a o mesiac sa štát protiprávne zmocnil katolíckeho internátu Svoradov.

ANTON KOŠŤAL